

**Varhaiskasvatuksen erityisopettajien kokemuksia oppi-
velvollisuutta edeltävästä esiopetuksesta ja sen toteutta-
misesta varhaiskasvatuksessa**

Maria Runsala

Varhaiskasvatustieteen proseminarityö
Kevätlukukausi 2023
Kasvatustieteiden laitos
Jyväskylän yliopiston avoin yliopisto

TIIVISTELMÄ

Runsala, Maria. 2023. Varhaiskasvatuksen erityisopettajien kokemuksia oppivelvollisuutta edeltävästä esiopetuksesta ja sen toteuttamisesta varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatustieteen proseminarityö. Jyväskylän yliopiston avoin yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. 48 sivua.

Tutkimuksessa tarkasteltiin, miten varhaiskasvatuksen erityisopettajat ovat kokeneet oppivelvollisuutta edeltävän esiopetuksen. Lisäksi tutkimuksessa selvitettiin, että millaisia pedagogisia keinoja varhaiskasvatuksen erityisopettajilla on toteuttaa oppivelvollisuutta edeltävää esiopetusta.

Tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena. Tutkimukseen valikoitui harkinnanvaraisella lumipallo-otannalla neljä varhaiskasvatuksen erityisopettajaa, joilla on kokemusta oppivelvollisuutta edeltävästä esiopetuksesta. Tutkimusaineisto kerättiin teemahaastattelun avulla kasvotusten tai zoom -sovelluksen välityksellä. Aineisto analysoitiin teemoittelua hyödyntäen.

Tutkimus osoittaa, että varhaiskasvatuksen erityisopettajien työnkuva on laaja ja vastuuta kannetaan monien lapsien erityispedagogiikasta. Hallinnolliset prosessit ovat sujuneet hyvin. Keskussairaалalta, perheneuvolalta tai joltain muulta asiantuntijalta saatu suositus oppivelvollisuutta edeltävästä esiopetuksesta, on helpottanut hallinnollisten prosessien paperitöitä. Tutkimuksessa esiin nousee myös monia konkreettisia keinoja toteuttaa oppivelvollisuutta edeltävää esiopetusta. Pedagogiset asiakirjat ovat koko toiminnan perusta ja runko.

Johtopäätökset osoittavat, että laadukkailla, suunnitelmallisilla ja monipuolisilla tukikeinoilla voidaan tukea erityisintuen lapsen oppimisvalmiuksia parhaalla mahdollisimmalla tavalla. Tutkimuksessani olevat päiväkodit toteuttavat oppivelvollisuutta edeltävää esiopetusta, esiopetuksen perusteiden mukaisesti. Tukikeinot ovat hyvin yksilöllisiä, mutta tarkkaan mietittyjä ja jokaisen lapsen lähtökohtiin sopivia.

Asiasanat: Oppivelvollisuutta edeltävä esiopetus, pidennetty oppivelvollisuus, erityinen tuki, esiopetus, inkluusio, varhaiserityiskasvatus

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ	2
1 JOHDANTO	5
2 MITÄ VARHAISERITYISKASVATUS ON?	7
2.1 Varhaiserityiskasvatus Suomessa.....	7
2.2 Inklusiivinen varhaiskasvatus	8
2.3 Kolmiportainen tuki	10
2.4 Tuen muodot ja toteutuminen	11
3 PIDENNETTY OPPIVELVOLLISUUS	14
3.1 Pidennetty oppivelvollisuus käytännössä.....	14
3.2 Päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta.....	17
3.3 Pidennetyn oppivelvollisuuden säännöspohja	19
4 ESIOPETUS	20
4.1 Esiopetuksen tavoitteet ja opetussuunnitelman perusteet	20
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	24
5.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset.....	24
5.2 Tutkimuksen lähestymistapa	25
5.3 Tutkimukseen osallistujat / Tutkimusaineisto	25
5.4 Tutkimusaineiston keruu.....	26
5.5 Aineiston analyysi	27
5.6 Eettiset ratkaisut.....	29
6 TUTKIMUSTULOKSET	32
6.1 Varhaiskasvatuksen erityisopettajan kokemuksia esiopetusta edeltävästä esiopetuksesta.....	32
6.2 Pedagogiset keinot toteuttaa oppivelvollisuutta edeltävää esiopetusta	36

7	POHDINTA.....	40
	7.1 Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset.....	40
	7.2 Tutkimuksen luotettavuus ja jatkotutkimusaiheet	47
	LÄHTEET	49
	LIITE 1	54
	LIITE 2	55
	LIITE 3	56
	LIITE 4	58
	LIITE 5	63

1 JOHDANTO

Esiopetus kuuluu jokaisen lapsen oppivelvollisuuteen. Esiopetuksen tehtävänä on edistää lapsen kehitys-, kasvu- sekä oppimisedellytyksiä (Näkövammaiset lapset ry, 2023). Jotkut lapset eivät kuitenkaan pysty saavuttamaan perusopetukselle säädettyjä tavoitteita normaalissa ajassa, joten heille tarjotaan mahdollisuutta pidennettyyn oppivelvollisuuteen. Pidennetyn oppivelvollisuuden lapset kuuluvat erityisen tuen piiriin. Erityisen tuen piirissä olevalla lapsella on voitu heti syntymän jälkeen tai myöhemmin diagnosoida kehitysvamma tai muu kehityksen viive, minkä vuoksi perusopetuksen aloittaminen 7-vuotiaana ei ole mahdollista (Opetushallitus, 2023). Opetushallitus (2023) nostaa esiin, että pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä 5-vuotiaana aloitettu niin sanottu oppivelvollisuutta edeltävä esiopetus on samojen esiopetus kriteerien alaista kuin ilman tätä päätöstä olevien oppilaiden vastaava 6-vuotiaana aloitettu esiopetus. Esiopetuksen perusteissa todetaan, että lain mukaan esiopetuksen tavoitteena on parantaa lasten oppimisedellytyksiä yhdessä varhaiskasvatuksen kanssa (Opetushallitus, 2014).

Esiopetuksen perusteissa kerrotaan myös, että varhaiskasvatuksen sekä siihen kuuluvan esiopetuksen tulee muodostaa lapsen oppimisen ja kasvun kannalta johdonmukaisesti etenevä kokonaisuus sekä perusta elinikäiselle oppimiselle. Jokaiselle lapselle yksilöllisesti mietityt tavoitteet tukevat lapsen kehitystä sekä oppimista. Esiopetuksen tavoitteena on suunnitella ja toteuttaa opetusta niin, että jokaisella lapsella on mahdollisuus oppia, innostua sekä kokeilla uutta (Opetushallitus, 2014).

Esiopetuksessa pyritään käyttämään varhaiskasvatukseen soveltuvaa pedagogiikkaa. Tavoitteena on myös kunnioittaa lasten mielenkiinnon kohteita. Erityisesti leikkiessään ja toimiessaan erilaisissa oppimisympäristöissä lapsilla on mahdollisuus laajentaa oppimistaan ja osaamistaan eri taidon- ja tiedonaloilla (Opetushallitus, 2014). Ojala (2020) viittaa Vygotskyn teoriaan, jossa oppiminen

tarvitsee sosiaalisia raameja sekä toimintaympäristöjä, joissa lapsi saa opetusta ja ohjausta. Näin oppimispotentiaali lisääntyy lapsen vuorovaikutuksessa toisiin, koska tällöin lapsi voi oppia jäljittelyn ja havainnoinnin avulla.

Lisäksi esiopetusta pyritään kehittämään inklusion periaatteita mukaillen, mikä tarkoittaa, että lapsen tarvitsema tuki tulee tarjota ensisijaisesti hänen omassa esiopetusryhmässään (Viitala 2018). Inklusiivista toimintakulttuuria kehitetään jatkuvasti. Yhteistyön avulla voimme varmistaa osaamisen jakamisen, yhteisen ymmärryksen ja lasten opinpolut. Inklusiivisen esiopetuksen toteuttaminen vaatii työyhteisöltä lujaa yhteishajautuvuutta sekä kasvattajilta itsensä johtamisen taitoja. Näin ollen inklusiivinen esiopetus sekä varhaiskasvatus tarvitsee meitä jokaista (Halme ym. 2022).

Halme ym. (2022) toteavat, että lasten sekä perheiden tarpeisiin vastaaminen vaatii osaamista, koska kasvattajat hyödyntävät toiminnassaan erilaisia vuorovaikutusta tukevia keinoja, ryhmittelyjä sekä samanaikaisopetusta. Tässä tutkimuksessa tarkastelen, miten varhaiskasvatuksen erityisopettajat kokevat oppivelvollisuutta edeltävän esiopetuksen ja miten he sen toteuttavat varhaiskasvatuksessa. Tutkimus on laadullinen ja tutkimusaineisto koostuu neljästä varhaiskasvatuksen erityisopettajan haastattelusta. Aihe on ajankohtainen, koska oppivelvollisuutta edeltävästä esiopetuksesta ei juurikaan löydy aikaisempaa tutkimustietoa. Omasta ammatillisesta lähtökohdasta katsottuna aihe on tärkeä ja läsnä työssäni päivittäin. Uskon, että tutkimukseni tuloksista on hyötyä kaikille, jotka työskentelevät oppivelvollisuutta edeltävän esiopetuksen parissa.

2 MITÄ VARHAISERITYISKASVATUS ON?

Varhaiskasvatuksen yhtenä osana on varhaiserityiskasvatus. Varhaiserityiskasvatuksen tehtävänä on lapsen kehityksen ja oppimisen yksilöllinen tukeminen eri tuen muodoin. Tulen selvittämään tässä luvussa, millaista suomalainen varhaiserityiskasvatus on, mitkä ovat sen tehtävät ja mihin se perustuu. Inklusiivisuus liittyy vahvasti varhaiserityiskasvatukseen. Tuonkin tässä luvussa esille miten inklusiivisuuden tulee näkyä varhaiskasvatuksessa.

2.1 Varhaiserityiskasvatus Suomessa

Suomessa varhaiserityiskasvatukseen on kiinnitetty koko ajan enemmän huomiota. Vuonna 2002 tehtiin valtioneuvoston periaatepäätös varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista sekä vuonna 2003 lakiuudistus päivähoidon hallintoalan valintamahdollisuudesta. Myös 2013 varhaiskasvatuksen siirtyminen opetus- ja kulttuuriministeriön toimialalle on tuonut merkittäviä muutoksia, kuten päivähoitolain muuttuminen varhaiskasvatuslaiksi (Heiskanen ym. 2021). Pihlaja ja Viitala (2021) kertovat, että nykyinen lainsäädäntö ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteet eivät ohjeista varhaiserityiskasvatusta kovinkaan paljon. Heiskanen ym. (2021) viittaavat Pihlajan ja Neitolan (2017) teokseen, jossa he ovat todenneet, että varhaiserityiskasvatuksen resurssit, kuten lapsiryhmien koko ja henkilökunnan määrä ovat jääneet kovin vähäisiksi kunnan kuin valtakunnan tasolla.

Suomalaisessa varhaiskasvatuksessa on tyypillistä, että erityisryhmät ovat osa tavallista päiväkotia. Suomessa suurin osa varhaiskasvatuksen erityisryhmistä on aina ollut integroituja erityisryhmiä. Tällöin varhaiskasvatus järjestetään siten, että lasten tarvitsema tuki ja palvelut ovat saatavilla kaikille palveluiden piirissä oleville. Varhaiserityiskasvatus sisältää tuen tarpeet, tarpeisiin

vastaamisen muodot sekä erityispedagogiset elementit. Varhaiserityiskasvatus yhdistää lapsen kehityksen, oppimisen, kasvatuksen opetuksen sekä menetelmät ja eettiset periaatteet lapsen yksilöllisiin tarpeisiin erilaisissa yhteyksissä (Heiskanen ym. 2021).

Tuorein varhaiskasvatusta säätelevä lainsäädäntö sekä varhaiskasvatuksen perusteet toteavat, että tuki kuuluu kaikille ja tuki täytyy järjestää heti tuen tarpeen ilmestyttyä ja sen täytyy olla oikein kohdennettua. Tuen tarpeen havaitsemisesta tulee seurata lapsen tarpeisiin sopivaa pedagogista toimintaa ja erilaisia lapsen kehitystä, oppimista sekä kasvua mahdollistavia menetelmien ja järjestelyiden käyttöönottoa (Heiskanen ym. 2021).

2.2 Inklusiivinen varhaiskasvatus

Viitala (2018) toteaa, että varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (OPH 2016) kerrotaan, että lapsen kehityksen sekä oppimisen tuki tulee tarjota inklusiivisesti. Opetussuunnitelman perusteisiin on kirjoitettu, että lapsen tarvitsema oppimisen ja kasvun tuki tulee antaa pääsääntöisesti lapsen omassa esiopetusryhmässä. Heiskanen ym. (2021) toteavat, että inklusiivinen varhaiskasvatus on tapa toteuttaa inklusion periaatteita. Tällöin kyseessä on lasten tasa-arvo, yhdenvertaisuus, moninaisuuden arvostaminen, osallisuus sekä yhteisöllisyys. Inklusiiossa jokaisella lapsella on oikeus varhaiskasvatukseen lähipalveluna. Monissa kunnissa inklusion toimintaperiaate on ollut käytännön sanelema, koska tarjolla on ollut tavallisia päiväkoteja. Mikäli lähin päiväkotie ei kykene tarjoamaan tarpeeksi lapsen tarvitsemia palveluita tai riittävää hoitoa ja kasvatusta, voidaan lapsi laittaa erityisryhmään tai integroituun erityisryhmään (Heiskanen ym. 2021).

Inklusiivisessa varhaiskasvatuksessa lapsen tulee saada yksilöllistä tukea ryhmän yhteisessä toiminnassa. Tämä ei kuitenkaan toteudu kaikissa varhaiskasvatuyksiköissä. Kuntien välillä on myös eroja siinä, miten lasten terapioida

toteutetaan sekä siinä panostetaan henkilöstön kouluttamiseen inklusiota ajatellen. Terapian järjestämisessä on suuri merkitys sillä, että järjestetäänkö terapiat lapsen omassa ryhmässä vai joutuuko lapsi siirtymään eri tilaan terapian ajaksi (Heiskanen ym. 2021).

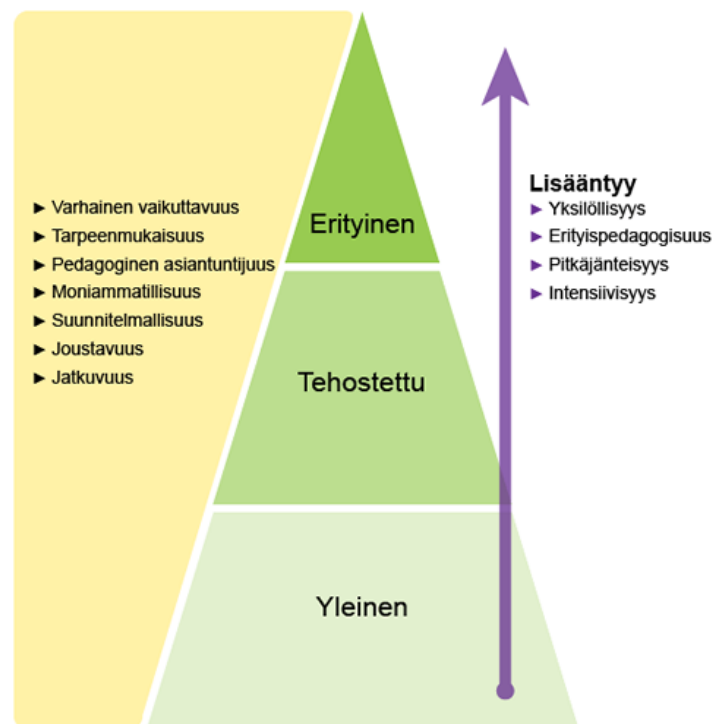
Inklusio tarkoittaa jatkuvaa pohdintaa tärkeiden arvojen toteutumisesta käytännössä. Inklusio on toimintaa, johon pyritään, mutta koskaan sitä ei täysin saavuteta (Heiskanen ym. 2021). Viljamaa ym. (2022) tuovat esiin, että inklusiivisessa varhaiskasvatuksessa ovat kaikki mukana lasten keskinäisessä sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Näin kaikki oppivat edellytyksensä mukaisesti ja saavat kokea yhteisöllisyyttä. Viljamaa ym. (2022) viittaavat McDevittin (2021) teokseen, jossa todetaan, että inklusiivisuuden saavuttaminen on organisointikysymys ja se edellyttää, että kasvattajat uskovat lasten oppimiseen ja tuovat sen esille. Inklusiivisessä varhaiskasvatuksessa kaikilla lapsilla tulee olla mahdollisuus saada äänensä kuuluviin. Lasten tulee saada kertoa mieltymyksistään, harmituksistaan, iloistaan sekä esittää myös kritiikkiä (Heiskanen ym. 2021). Viitala (2018) toteaa, että inklusio on jatkuvaa keskinäistä oppimista, moninaisuuden huomioimista sekä ongelmien ratkaisuja luovasti. Inklusiivisessä varhaiskasvatuksessa painopiste on toimintaympäristöjen muokkaamisessa, koska lasten ei tarvitse muuttua vaan ympäristön, kuten esimerkiksi päiväkotiryhmän.

Laadukkaan inklusiivisen varhaiskasvatuksen on todettu auttavan lapsia, joilla on tuen tarve sekä myös muita lapsia. Tällöin lapset oppivat sosiaalisia taitoja ja leikkitaitoja sekä sen on todettu olevan hyväksi lasten kielelliselle ja kognitiiviselle kehitykselle. Inklusiivisella varhaiskasvatuksella voidaan muuttaa vammaisuuteen sekä erilaisuuteen liittyviä negatiivisia kertomuksia positiivisiksi tekemällä kaikkien lasten vahvuudet näkyviksi. Vaarana inklusiivisessa varhaiskasvatuksessa on se, että lapsi on fyysisesti läsnä, mutta ei pääse osalliseksi esimerkiksi lasten keskinäisiin sosiaalisiin suhteisiin. Varhaiskasvatuksen erityisopettajan tuki on yleisin resurssi inklusiivisessa varhaiskasvatuksessa. Käytännöt vaihtelevat siinä, että onko varhaiskasvatuksen erityisopettaja läsnä esimerkiksi samanaikaisopetuksen tai mallittamisen kautta vai antaako hän konsultaatiota (Viitala, 2018). Inklusiivisessa pedagogiikassa kasvattajat miettivät

tarkkaan käyttämänsä keinot ja menetelmät siten, että ne vahvistavat sekä hyödyntävät inklusion ydinarvoja, kuten moninaisuuden arvoja ja yhteenkuuluvuuden tunnetta (Viljamaa ym., 2022).

2.3 Kolmiportainen tuki

Perusopetuslain mukaan lapsella on oikeus saada opetussuunnitelman mukaista riittävää oppimisen ja koulunkäynnin tukea, opetusta sekä oppilaanohjausta heti tuen tarpeen ilmestyessä. Konkreettisesti tämä tarkoittaa, että esiopetuksessa lapsella on oikeus saada ennaltaehkäisevää oppimisen ja kasvun tukea. Tuen on oltava määrältään sekä laadultaan lapsen kehitystason ja tarpeiden mukaista. Tuki on määritelty asteittain muuttuvaksi ja tasoja ovat yleinen tuki, tehostettu tuki sekä erityinen tuki (KUVIO 1) (Lukimat). Mononen ym. (2017) toteavat, että kolmiportaisen tuen malliin kuuluu pedagoginen arviointi. Tällöin lapselle tarjottavan tuen tulee kytkeytyä arvioon.

KUVIO 1 Kolmiportaisen tuen malli ja sen tavoitteet (Lukimat)

Erityinen tuki on tarkoitettu lapsille, joilla on toistuvaa tuen tarvetta. Syynä voi olla esimerkiksi sairaus, kehityksen viivästyminen, vaikea vamma tai sosiaalisemotionaaliseen kehitykseen liittyvä tuen tarve. Tuen tarve on kokoaikaista, joustavaa sekä yksilöllistä. Lapsella voi olla useammalla kehityksen osa-alueella suuria haasteita tai jollakin tietyllä alueella erittäin vahva tuen tarve. Lapsen ohjaaminen vaatii toistuvaa erityisosaamista. Erityisessä tuessa erityispedagoginen osaaminen on keskeisessä osassa. Lisäksi monialaisen yhteistyön tulee olla tiivistä ja säännöllistä (Heiskanen ym. 2021).

Heiskanen ym. (2021) tuovat esille, että erityinen tuki pitää sisällään eniten rakenteellista tukea. Tällöin lapsi voi päästä erityisryhmään tai integroituun erityisryhmään. Ryhmä kokoa voidaan myös pienentää ja lapsi voi saada avustajan. Opetushallitus (2014) lisää, että erityinen tuki koostuu erityisopetuksesta sekä muusta oppilaalle tarjottavasta tuesta. Lapsella on oikeus saada erityisopetusta, jota toteutetaan oppilaan henkilökohtaista opetusta koskevan suunnitelman mukaisesti (HOJKS). Erityinen tuki järjestetään pidennetyn tai yleisen oppivelvollisuuden piirissä.

2.4 Tuen muodot ja toteutuminen

Heiskanen ym. (2021) toteavat, että varhaiskasvatussuunnitelmien perusteiden mukaan varhaiskasvatuksen tuen muotoja ovat pedagogiset ja rakenteelliset tuen muodot sekä hyvinvointia tukevat järjestelyt. Lisäksi Heiskanen (2018) tuo esille, että tuen muotoihin luetaan lapsen tarvitsema erityisopetus sekä mahdolliset hoidolliset ratkaisut, kuten lääkehoito tai muu hoidollinen tuki. Heiskanen ym. (2021) tuovat esille, että pedagogisiin ratkaisuihin kuuluvat erityisesti ryhmän toiminta sekä toimintatavat. Näitä voivat olla esimerkiksi pienryhmätoiminta, kommunikaatioon liittyvät ratkaisut, yksilöllinen lapsen ohjaaminen, apuvälineet sekä vuorovaikutuksen ja kommunikaation tavat. Raittila (2013) kertoo, että lasten toimintaa on järjestetty pienissä ryhmissä kautta aikain, mutta vasta 2000-luvulla on aloitettu puhumaan pienryhmätoiminnasta. Pienryhmä

toiminnalla tarkoitetaan erityiseen ja suunnitelmalliseen tapaan järjestää lapsiryhmien toimintaa. Pääsääntöisesti pienryhmätoiminta on jokapäiväinen käytäntö, joka muokkaa varhaiskasvatukselle varattuja fyysisiä ympäristöjä sekä kulttuurisia ja ideologisia periaatteita.

Heiskanen ym. (2021) lisäävät, että rakenteelliset tuen muodot liittyvät resursseihin ja ne voivat olla taloudellisia kuin myös osaamiseen liittyviä. Rakenteellisissa ratkaisuisa voidaan ryhmän kokoa pienentää, lisätä henkilökunnan määrää tai osaamista kuten esimerkiksi sijoittaa erityisopettaja ryhmään. Rakenteellisiin ratkaisuihin tulee liittää myös pedagoginen näkökulma, muuan muassa avustajan työnkuvan suunnitelma.

Heiskanen (2018) toteaa, että hyvinvointia tukeviin järjestelyihin kuuluu toiminnan järjestämiseen tarvittavia ohjaus- ja konsultaatiopalveluita. Joita voivat olla esimerkiksi terapeuttien ohjauskäynnit sekä puhelimitse tehty konsultaatio. Hyvinvointia koskevat järjestelyt voivat olla lapsikohtaisia, kuten esimerkiksi kommunikaatiokansion käyttö. Myös perheneuvolan ja perheen kanssa tehtävä yhteistyö on hyvinvointia tukeva järjestely.

Erityisopetus on yksi tärkeimmistä esiopetuksessa sekä varhaiskasvatuksessa annettava tuen muoto. Se voi olla osa- tai kokoaikaista ja se tulee järjestää yksilöllisesti suunnitellun tuen mukaan ja mieluiten osana lapsiryhmän normaalia toimintaa. Lisäksi voidaan järjestää varhaiskasvatuksen erityisopettajan pitämiä pienryhmiä (Heiskanen, 2018).

Integroitua (erityis)ryhmää voidaan pitää inklusiivisena toimintaympäristönä esimerkiksi silloin, kun ryhmässä on vain pienellä osalla tuen tarpeita ja ryhmän toiminta rakentuu yhdenvertaisuuden ja moninaisuuden arvojen pohjalle. Yleensä integroidussa erityisryhmissä sekä tavallisissa varhaiskasvatusryhmissä työskentelee varhaiskasvatuksen erityisopettaja, joko osa- tai kokoaikaisesti (VEO-malli). VEO-mallin mukaan toimivissa varhaiskasvatusyksiköissä toiminta vahvistaa erityistä tukea saavien lasten oppimista sekä kehitystä (Heiskanen ym. 2021).

Varhaiskasvatuksen henkilöstön tulee kiinnittää erityistä huomiota lasten vertaissuhteiden tukemiseen. Usein erityistä tukea saavalla lapsella on iso riski

syrytyä vertaisryhmästään varsinkin, jos kyse on tavallisesta päiväkotiryhmästä. Sosiaalisen syrjäytymisen riski on eritoten niillä lapsilla, joilla on sosiaalisissa ja emotionaalisissa taidoissa puutteita. VEO- mallista on todettu olevan hyötyä myös tällöin. Lisäksi mallin on huomattu lisäävän lasten yhteisleikkiä, pidättyväistä käytöstä ja tällöin lasten yksinleikki myös vähentyi. Lapsen tarvitsema tuki toteutuu erinomaisesti tavallisessa, hyvässä varhaiskasvatuksen pedagogisessa toimintaympäristössä, jossa on saatavilla erityispedagogisia menetelmiä (Heiskanen ym. 2021).

Varhaiskasvatuksessa annettava tuki on pääasiassa pedagogista tukea sekä erityisopettajan konsultaatiota. Rakenteelliset tuen muodot ovat varhaiskasvatuksessa harvinaisia lukuun ottamatta avustajia. Tuen toteutumista leimaa vaihtelevuus. Säädösten määrittelemättömyys aiheuttaa paljon vaihtelua varhaiskasvatuksen järjestäjien välillä. Tuen toteutumattomuuteen vaikuttaa, henkilöstön vaihtuvuus sekä vaje, puutteet varhaiskasvatuksen toimintatavoissa, kelpoisen henkilöstön puute, henkilöstön riittämättömyys, monialaisen ja moniammatillisen yhteistyön puute sekä puutteet ammattitaidossa sekä avustajien ja terapia-työntekijöiden määrässä (Heiskanen ym. 2021).

Lapsen tuen suunnittelu sekä onnistunut toteuttaminen vaatii organisoitua ja toimivaa tukeen liittyvää päätöksentekoa. Tuen ajatellaan sisältävän pedagogista ja hallinnollista päätöksentekoa. Pedagoginen päätöksenteko on tuen suunnittelua ja aloittamista sekä yksilöllisten tarpeiden ja tukitoimien huomioimista ryhmän suunnitelmissa. Hallinnollinen päätöksenteko viittaa tuesta tehtävään hallintolain mukaiseen hallintopäätökseen. Prosessiin kuuluvat ennakkotietojen kerääminen, lapsen ja huoltajien kuuleminen, päätöksen valmistelu sekä perusteluiden laatiminen, päätöksen kirjaaminen ja päätöksen sisältöjen konkretisointi (Heiskanen ym. 2002).

3 PIDENNETTY OPPIVELVOLLISUUS

Pidennetyn oppivelvollisuuden toteuttamiseen on muutamia erilaisia tapoja. Pidennetyssä oppivelvollisuudessa on tarkoituksena vahvistaa lapsen valmiuksia siten, että hän selviytyy mahdollisimman hyvin opiskeluistaan. Tässä luvussa kerron pidennetystä oppivelvollisuudesta sekä sen säädöksistä. Lisäksi avaan käsitteitä siitä, miten pidennettyä oppivelvollisuutta voidaan toteuttaa. Käsittelem pidennettyä oppivelvollisuutta tässä luvussa siten, että se koskettaa erityisen tuen tasolla olevan vammaisen lapsen esiopetuksen- ja perusopetuksen järjestämisestä.

3.1 Pidennetty oppivelvollisuus käytännössä

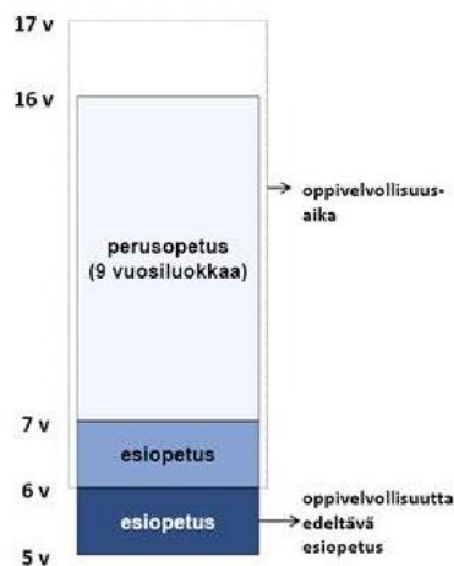
Opetushallitus (2023) tuo esille, että pidennetty oppivelvollisuus tarkoittaa oppivelvollisuuden alkamista vuotta säädettyä aikaisemmin. Pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvilla lapsilla oppivelvollisuus alkaa 6-vuotiaana ja muilla lapsilla 7-vuotiaana. Eli erityisen tuen oppilaille esiopetus on oppivelvollisuutta, kun muille se on velvoittavaa. Oppivelvollisuutta ei voi pidentää keskeltä tai lopusta. Oppivelvollisuus päättyy viimeistään 18-vuotiaana tai siihen, jos oppilas suorittaa tutkinnon ennen täysi-ikäisyyttä.

Numminen ja Sokka (2009) lisäävät, että pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin kuuluvat lapset, joiden kohdalla arvioidaan sitä, että saavuttavatko he perusopetukselle säädettyjä tavoitteita yhdeksässä vuodessa. Usein tällaisissa tapauksissa lapsella on käytössä myös vahvat tukitoimet sekä erityisopetus. Peruskoulun tavoitteiden suorittamiseen saa tällöin lisäaikaa. Pidennetyn oppivelvollisuuden päätöksen tekee asiantuntijalausuntojen perusteella koulutuslautakunta, kunnan sivistystoimi tai muu vastaava taho.

Opetushallituksessa (2023) esitetään, että pidennetyn oppivelvollisuuden toteuttamiseen on kolme erilaista tapaa. Ensimmäinen tapa on se, että lapsi

aloittaa esiopetuksen 6-vuotiaana. Ensimmäisen esiopetus vuoden aikana tehdään ratkaisu siitä, että onko lapsi esiopetuksessa yhden vai kaksi vuotta. Ratkaisu tehdään siinä vaiheessa, kun selviää, onko lapsi tarpeeksi kypsä siirtymään perusopetukseen, ensimmäisen esiopetusvuoden jälkeen.

Toinen tapa on, että lapsi aloittaa esiopetuksen 5-vuotiaana ja perusopetuksen 7-vuotiaana (KUVIO 2). 5- vuotiaana aloitettu oppivelvollisuutta edeltävä esiopetus on esiopetuksen kriteerien alaista eli sen tulee vastata samaa esiopetusta, mitä 6-vuotiaana aloittavat saavat esiopetuksessa. Tässäkin tapauksessa lapsi käy esikoulua kaksi vuotta. Kolmatta esiopetusvuotta harkitaan vain hyvin poikkeuksellisissa tapauksissa. Poikkeuksellisia tapauksia voivat olla esimerkiksi ne, jolloin lapsi ei ole esiopetuksen aikana edistynyt tavoitteiden mukaisesti. Kolmas vaihtoehto on, että lapsi aloittaa esiopetuksen normaalisti 6-vuotiaana ja siirtyy 7-vuotiaana perusopetukseen. Tällöin lapsi voi käydä ensimmäisen luokan kaksi kertaa (Opetushallitus, 2023).

KUVIO 2 Oppivelvollisuutta edeltävä esiopetus (Opetushallitus)

Opetushallitus (2023) toteaa, että esiopetuksen aloittaminen sekä kesto ja perusopetuksen aloittaminen suunnitellaan aina lapsen tilanteen, tuen tarpeen ja edistymisen perusteella. Mikäli, jos lapsi ei aloita perusopetusta 7-vuotiaana,

tehdään lapselle perusopetuslain 27 §:n mukainen päätös. Tällöin opetuksen organisoija voi lääketieteellisten ja psykologisten lausuntojen perusteella antaa lapselle luvan aloittaa perusopetus 8-vuotiaana. Mikäli lapselle suositellaan pidennettyä oppivelvollisuutta niin, lapsen huoltajille tulee antaa ajoissa tietoa pidennetyn oppivelvollisuuden eri vaihtoehtoista sekä valinnan vaikutuksista. Huoltaja päättää siitä osallistuuko lapsi oppivelvollisuutta edeltävään esiopetukseen.

Lahtinen (2011) esittää, että mikäli huoltaja pohtii sitä, että olisiko lapsen hyvä aloittaa esikoulu vuotta aiemmin, huoltajan kannattaa kääntyä opetuksen järjestäjän puoleen. Kunnan on tarjottava lasten huoltajille lapsen koulukypsyyden arvioimiseen sekä aloittamiseen moniammatillista ohjausta sekä neuvontaa. Tärkeä osuus huoltajien neuvonnassa sekä tukemisessa lasten koulukypsyyttä arvioitaessa on varhaiskasvatuksen henkilöstöllä, mikäli lapsi on varhaiskasvatuksessa.

Opetushallitus (2023) tuo esille, että kunnalla on oikeus päättää lapsen esiopetuksen järjestämispaikasta, mutta esiopetusta tulee aina toteuttaa esiopetuksen opetussuunnitelman mukaisesti riippumatta siitä, missä sitä annetaan. Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalle, erityistä tukea saavalle lapselle laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma esiopetuksen alkaessa. Lapsen yksilölliset tavoitteet kirjataan HOJKSiin.

Opetushallitus (2023) vaatii, että pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien lasten opetus tulee vastata valtakunnallisia tavoitteita ja perusopetuksen tuntijakoa. Lisäksi tulee noudattaa paikallisen opetussuunnitelman tarkennettuja määräyksiä. Mikäli lapsi vapautetaan jostain oppiaineesta, tulee tästä päättää perusopetuslain 18 §:n nojalla erityisen tuen päätöksessä.

Pidennetyn oppivelvollisuuden oppilaita koskevat ryhmäkoot, jotka on säädetty perusopetusasetuksessa. Niistä ei voi poiketa edes tilapäisesti. Opetuksen järjestäjän tulee olla varma siitä, että opetussuunnitelman tavoitteet ovat saavutettavissa. Tämän vuoksi laki edellyttää, että ryhmäkoko on 20 oppilaan maksimiryhmäkoko pienempi. Opetuksen järjestäjän tulee ottaa huomioon opetusjärjestelyissä pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien lasten vamman tai sairauden laatu, tukitoimet sekä muut järjestelyt. Lisäksi tulee huomioida

muiden ryhmään kuuluvien oppilaiden tarpeet. Ryhmäkokosäännökset koskevat myös esiopetusta. Päiväkodissa järjestettävän esiopetuksen säädökset ryhmäkoosta sekä henkilömitoituksista säädetään varhaiskasvatuslaissa ja asetuksessa (Opetushallitus, 2023).

Opetushallitus (2023) tuo esille, että erityisen tuen ja pidennetyn oppivelvollisuuden päätösten tulee pohjautua tapauskohtaisiin päätöksiin. Opetuksen järjestäjä ei voi päättää järjestetäänkö opetus yksilöidyssä koulussa, luokassa tai esiopetusryhmässä vaan päätös harkitaan yksilökohtaisesti erityisen tuen päätöksen yhteydessä. Lisäksi opetuksen järjestäjä ei voi päättää, että käytössä on vain yksi näistä kolmesta järjestämistavasta vaan ratkaisu tulee tehdä yksilöllisin perusteluin.

3.2 Päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta

Opetushallitus (2023) kertoo, että pidennetyssä oppivelvollisuudessa oleva lapsi on aina erityisen tuen oppilas. Tällöin lapselle on tehtävä hallintopäätös molemmista eli erityisen tuen antamisesta sekä pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin ottamisesta. Hallintopäätöksessä tulee olla lakipykälät perusopetuslain 17 §:n 4 momentista sekä päätös pidennetyn oppivelvollisuuden oppivelvollisuuslain 2 §:n 3 momentista.

Hallintopäätös tulee tehdä ennen oppivelvollisuuden alkua 5-vuotiaana. Tällöin voidaan alkaa toteuttaa oppivelvollisuutta edeltävää, maksutonta esiopetusta heti sen vuoden syksystä, jolloin lapsi täyttää 5 vuotta. Jos huoltaja päätyy siihen, että lapsi aloittaa oppivelvollisuutta edeltävässä esiopetuksessa 5-vuotiaana, tulee lapselle laatia henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma eli HOJKS (Opetushallitus, 2023).

Opetushallitus (2023) toteaa, että pidennetyn oppivelvollisuuden ja erityisen tuen päätösten perusteluina täytyy olla lääketieteellinen tai psykologinen lausunto ja tällöin ei tarvita pedagogista selvitystä. Päätökset perustuvat aina yksittäisen oppilaan tilanteen arviointiin, hänen yksilöllisen tukensa tarpeisiin sekä

vahvuuksiin. Yksittäistä oppilasta koskevat päätökset tulee perustella sekä mahdollinen asiantuntijalausunto liitetään mukaan päätökseen.

Päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta viedään läpi yleensä ennen oppivelvollisuuden alkamista. Mikäli päätös on jäänyt tekemättä tai oppilaan tilanne muuttuu esi- tai perusopetuksen aikana, niin tällöin päätös voidaan tehdä myös myöhemmin. Silloin oppivelvollisuutta ei voida enää pidentää, mutta päätöksellä voidaan vaikuttaa oppilaan opetusryhmän kokoon ja opetettaviin oppiaineisiin. Lisäksi päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta vaikuttaa myös opetuksen järjestäjän saamaan rahoitukseen (Opetushallitus, 2023).

Opetushallitus (2023) lisää, että pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien oppilaiden erityisen tuen päätökset tarkistetaan toisen vuosiluokan jälkeen sekä ennen seitsemännelle vuosiluokalle siirtymistä. Lisäksi tarkistetaan pidennetyn oppivelvollisuuden päätös. Tarkistamista varten pidennetyn oppivelvollisuuden oppilaalle tehdään pedagoginen selvitys. Päätöksen perustelut tulee ilmetä pedagogisesta selvityksestä. Päätöksen tekijä arvioi, tarvitaanko lisäperusteluksi esimerkiksi psykologista tai lääketieteellistä lausuntoa.

Jos oppilas ei enää täytä annettua määritelmää pidennetystä oppivelvollisuudesta voidaan pidennetyn oppivelvollisuuden päätös purkaa ja näin oppilas siirtyy yleisen oppivelvollisuuden piiriin. Päätöksen purkamisesta tekee sama viranhaltija tai toimielin, joka on tehnyt päätöksen pidennetyn oppivelvollisuuden aloittamisesta. Pidennetyn oppivelvollisuuden purkaminen voidaan tehdä, vaikka oppilas saisi edelleen erityistä tukea. Päätös purkamisesta tehdään aina oppilaan edun ja tarpeiden perusteella. Jos oppilaan erityisen tuki lopetetaan niin samalla loppuu myös pidennetty oppivelvollisuus (Opetushallitus, 2023).

Pidennetyn oppivelvollisuuden ja erityisen tuen järjestämistä koskevaan päätökseen haetaan muutosta oikaisuvaatimuksin aluehallintovirastolta. Erityisen tuen päätöksessä kerrotaan perusopetuslain 31 §:ssä säädetyistä asioista, kuten esimerkiksi avustaja- ja tulkintemispalveluista. Muita opetuspalveluita tai erityisiä apuvälineitä koskevat muutosvaatimukset, osoitetaan hallinto-oikeudelle (Opetushallitus, 2023).

3.3 Pidentetyn oppivelvollisuuden säännöspohja

Pidentettyä oppivelvollisuutta säätelevät perusopetuslain (628/1998) säännökset. Oppivelvollisuuden piiriin kuuluvat Suomessa asuvat lapset ja nuoret. Oppivelvollisuus alkaa 7- vuotiaana ja päättyy 18- vuotiaana (Opetushallitus, 2023).

Opetushallitus (2023) kertoo, että perusopetuslain 26 a §:n 1 momentin (1288/1999) mukaan lapselle on velvoittavaa suorittaa esiopetus ennen kuin oppivelvollisuus alkaa. Perusopetuslain 26 § 1 momentin (477/2003) mukaan pidentetyn oppivelvollisuuden piirissä olevan tulee osallistua oppivelvollisuuden alkamisvuonna järjestettävään vuoden kestävään esiopetukseen, mutta esiopetus voi kestää pidentetyn oppivelvollisuuden piirissä olevilla lapsilla kaksi vuotta, kuten 25 §:n 2 momentissa on määritelty. Perusopetusasetuksen (852/1998) 3 §:n 2 momentin mukaan esiopetusta tulee antaa vähintään 700 tuntia vuodessa.

Perusopetuksen 2 § 3 momentissa (893/2010) on myös määritelty pidentetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien lasten ryhmäkoko. Perusopetuslain 25 §:n 2 momentissa kerrotaan, että pidentetyn oppivelvollisuuden piirissä olevilla oppilailla saa olla opetusryhmässä enintään kahdeksan oppilasta. Kaikkein vaikeimpia kehitysvammaisia oppilaita saa opetusryhmässä olla enintään kuusi. Jos lapsi saa erityistä tukea niin, määräytyy esiopetusryhmän koko sen mukaan, minkälaista tukea saavia oppilaita ryhmässä on. Jos erityistä tukea saava oppilas on yhdessä muiden lasten kanssa, saa ryhmässä olla enintään 20 lasta (Opetushallitus, 2023).

4 ESIOPETUS

Esiopetusta voidaan järjestää koulussa, päiväkodissa tai muussa siihen soveltuvassa paikassa. Esiopetuksen toteutukseen, sijaintiin sekä ryhmäkokoon vaikuttavat varhaiskasvatuslaki sekä muut säädökset ja määräykset. Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet perustuvat Suomen perustuslakiin, perusopetuslakiin ja -asetukseen. Lisäksi täytyy huomioida vielä valtioneuvoston asetus, oppilas ja oppilashuoltolaki sekä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Esiopetuksen järjestäminen kuuluu kunnille ja kunta on velvollinen järjestämään oppivelvollisuutta edeltävää esiopetusta lähialueen lapsille. Esiopetuksen laajuus on vähintään 700 tuntia eli noin neljä tuntia päivässä. Päivään saa kuulua enintään viisi tuntia esiopetusta. Päiväkodeissa järjestettävään esiopetukseen sovelletaan varhaiskasvatuslain säädöksiä henkilömitoituksesta sekä ryhmäkoosta (Opetushallitus, 2014).

Esiopetusta suunniteltaessa, järjestettäessä sekä päättäessä on aina otettava huomioon lapsen etu. Opetusta järjestäessä on huomioitava velvoitteet, jotka tulevat kansainvälisistä sopimuksista sekä lainsäädännöstä. Tällaisia ovat tasa-arvolaki, yhdenvertaisuuslaki, YK:n lapsen oikeuksien laki ja Euroopan ihmisoikeuksien sopimus (Opetushallitus, 2014). Ojala (2015) lisää, että esiopetuksen tarkoituksena on orientoida lapsia tuleviin kouluvuosiin. Esiopetusvuonna tutustutaan koulun tavoite- ja sisältöalueisiin sekä harjoitellaan koulumaisessa opiskelussa tarvittavia taitoja.

4.1 Esiopetuksen tavoitteet ja opetussuunnitelman perusteet

Esiopetuksen oppimiseen liittyvät sekä kasvatukselliset tavoitteet linkittyvät lapsen yksilöllisen kehittymisen mahdollisuuksiin ja oppimisedellytyksiin yhteiskunnan tarpeiden ohjaamana (Ojala, 2015). Opetushallitus (2014) toteaa, että esiopetuksessa pyritään siihen, että lapsi oppii ja saa vahvistusta minäkuvaansa leikin ja mielikuvituksen avulla. Hakkarainen ym. 2013 lisäävät, että kehittynyt

leikki on paras kouluvalmiuksien muokkaaja. Kehittyneet leikin muodot luovan pohjan aivojen ja kielen sekä luovuuden ja mielikuvituksen kehitykselle. Leikin merkitys korostuu varhaisen oppimisen muotona sekä kehitystekijänä, koskien elinikäistä oppimista ja muutosvalmiuksia. Leikki liitetään luovuuden, aloitteisuuden, mielikuvituksen ja yhteistyövalmiuksien kehittymiseen. Opetushallitus (2014) nostaa esiin, että esiopetuksen tulee tarjota tilaisuuksia leikkiin ja rauhaan sekä esiopetuksen tulee olla myös tarkoituksenmukaista ja haasteellista.

Opetuksen tulee perustua lapsilähtöiseen, tavoitteelliseen pedagogiseen toimintaan (Opetushallitus, 2014). Heikkinen ym. (2021) viittaavat Sykesin ja Wilsonin (2015) ideaan suunnittelun prosessista, missä opettaja valitsevat lapsille oikeat oppimismenetelmät ja tavoitteet. Lisäksi opettajat määrittelevät oppimisen rakenteet, tarkoituksen sekä he valitsevat käytettävissä olevat resurssit ja suunnittelevat ryhmärakenteet. Heikkinen ym. (2021) lisäävät, että pedagoginen dokumentointi tukee myös suunnittelua, arviointia sekä kehittämistä. Suunnitelmallisen ja monipuolisen dokumentoinnin avulla saadaan tietoa, jota voidaan hyödyntää tulevaisuudessa toiminnan suunnittelussa, arvioinnissa ja kehittämisessä. Dokumentoinnin avulla voidaan myös päätellä, miten lasten osallisuus toteutuu ryhmän toiminnassa (Ahonen, 2017).

Opetushallitus (2014) nostaa esiin esiopetuksen keskeisiä tavoitteita, joita on lapsen kasvun-, kehityksen- ja oppimisedellytysten edistäminen. Oppimisympäristöissä tärkeää on myös lasten keskinäinen vuorovaikutus sekä erilaiset oppimistehtävät ja toimintatavat. Sainio ym. (2020) toteavat, että hyvinvoinnin pedagogiikassa ydintehtävänä on luoda sellaisia oppimisympäristöjä, joissa lapsi pääsee kasvamaan omaan kukoistukseensa. Lummelahti (2004) lisää, että esiopetuksen tarkoituksena on tukea lapsen kehitystä sekä kasvua ja antaa mahdollisuuksia kokemuksiin, monipuoliseen toimintaan, elämyksiin toisten lasten ja aikuisten kanssa niin, että lapsi kehittyy sekä oppii omaehtoisesti.

Esiopetuksen tarkoituksena on edistää lasten laaja-alaista osaamista. Osaalueina ovat ajattelu ja oppiminen, kulttuurinen osaaminen sekä vuorovaikutus ja ilmaisu. Näiden lisäksi on vielä itsestä huolehtiminen ja arjen taidot, monilukutaito, tieto- ja viestintäteknologian osaaminen sekä osallistuminen ja

vaikuttaminen. Esiopetuksen tavoitteet ovat määritelty samoin kuin varhaiskasvatuksen. Tavoitteina ovat ilmaisun monet muodot, kielen rikas maailma, minä ja meidän yhteisömme, tutkin ja toimin ympäristössäni sekä kasvan ja kehityn (Opetushallitus, 2014).

Esiopetuksessa lapsilla on tilaisuus sosiaalisten taitojen vahvistamiseen sekä monipuoliseen vuorovaikutukseen. Tavoitteena on, että lapset oppivat arvostamaan omaa ainutlaatuisuuttaan sekä oppivat arvostamaan ihmisten yhdenvertaisuutta (Opetushallitus, 2014). Sainio ym. (2020) toteavat, että lapsen hyvinvointi rakentuu itsensä ja muiden kunnioittamisesta sekä toisten huomioimisesta. Opetushallitus (2014) nostaa esiin, että esiopetuksella on myös tasa-arvoisuuden edistävä tehtävä ja sivistystehtävä sekä opetuksen tulee turvata riittävä yhdenvertaisuus. Näiden lisäksi esiopetuksella on iso merkitys oppimisen tuen ja kasvun tarpeiden varhaisessa havaitsemisessa, tuen antamisessa sekä samalla vaikeuksien ehkäisemisessä.

Opetushallitus (2014) esittää, että esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden tehtävänä on yhtenäisen ja laadukkaan esiopetuksen yhdenvertainen toteutuminen. Opetussuunnitelmaa laadittaessa tulee huomioida se, miten se määrittelee, ohjaa ja tukee esiopetuksen järjestämistä. Opetuksen järjestäjän tulee huomioida paikalliset erityispiirteet, lasten tarpeet sekä esiopetusta koskevan kehittämistyön ja arviointitiedon tulokset. Myös lapsen oppimisen ja kasvun tukeen kuuluvat yksilölliset suunnitelmat laaditaan opetussuunnitelman pohjalta. Kelly (2009) toteaa, että lapsen osallistuminen opetussuunnitelman laadintaa opettaa lasta demokraattiseen toimintatapaan.

Kasvattajilla on vahva näkemys siitä, mitä lapset tarvitsevat oppiakseen ja miten pedagogiset tavoitteet saavutetaan. Opetussuunnitelmatyön perustana on korostaa varhaisvuosien merkitystä, ja sitä miten tärkeitä nämä vuodet ovat kehityksen kannalta sekä miten tärkeää varhaiskasvattajien työ on (Duffy, 2013). Alasuutari ym. (2014) lisäävät, että kansainvälisellä tasolla opetussuunnitelma luo puitteet kasvatukselle ja opetuksella. Siihen kuuluvat tavoitteet, ohjeistukset ja standardit, joita varhaiskasvattajien, vanhempien sekä oppilaiden halutaan toteuttavan. Päämääränä on tukea lapsen kasvua sekä oppimista. Käytännössä

opetussuunnitelman avulla ylläpidetään ja vaaditaan sekä ohjataan opetuksen laatua sekä huomioidaan lasten yksilölliset tarpeet. Opetussuunnitelmissa on erilaisia määritelmiä sekä lähtökohtia. Opetussuunnitelman tavoitteena on nostaa esille lapsen merkitys sekä kokemus (Poikonen, 2003). Opetussuunnitelmat korostavat myös vanhempien osallisuutta suunnitelman laadinnassa. Lisäksi tärkeää on tavoitteiden raportointi sekä arviointi (Alasuutari ym. 2014).

Oppimistulosten arvioinneilla arvioidaan myös esi- ja perusopetusta. Lisäksi arviointiin käytetään erilaisia teema- ja järjestelmäarviointeja. Arviointien tavoitteena on saada tietoa opetuksen kehittämiseen sekä päätöksentekoon. Tällä tavoin pyritään varmistamaan koulutuksellinen tasa-arvo sekä opetuksen laatu. Oppimistulosten arvioinneilla saadaan tietoa esi- ja perusopetuksen valtakunnallisten opetussuunnitelmien tavoitteiden saavuttamisesta. Näin pystytään seuraamaan oppimistulosten kehittymistä. Teema- ja järjestelmäarvioinneilla saadaan tietoa koulutuksen sisältöalueista, koulutusmuodoista sekä koulutusjärjestelmän kokonaisuudesta (Kansallinen koulutuksen arviointikeskus).

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Toteutan tutkimukseni laadullisena tutkimuksena. Kiviniemi (2018) toteaa, että laadullisessa tutkimusprosessissa tutkimustehtävää tai aineistonkeruuta koskevat ratkaisut muotoutuvat vähitellen tutkimuksen edetessä. Laadullista tutkimusta luonnehditaan jatkuvaksi päätöksentekotilanteeksi tai ongelmanratkaisusarjaksi. Tutkimuksessa tulee antaa tilaa tarkasteltavasta käytännöstä nouseville ominaispiirteille sekä niiden pohjalta tapahtuvalle ilmiöiden tarkasteluille. Laadullisessa tutkimuksessa tutkijalle on ominaista, että häntä kiinnostaa se yksi merkityksenanto, jota tutkittavat henkilöt ilmiöille antavat. Tutkimuksessani haastattelen neljää varhaiserityiskasvatuksenopettajaa, joilla on kokemusta oppivelvollisuutta edeltävästä esiopetuksesta. Tutkimus tehdään teemahaastatteluna ja haastatteluaineisto litteroidaan ennen analyysia.

5.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

Tutkimukseni tavoitteena on tarkastella, miten varhaiskasvatuksen erityisopettajat ovat kokeneet oppivelvollisuutta edeltävän esiopetuksen järjestämisen. Sekä millaisilla pedagogisilla keinoilla oppivelvollisuutta edeltävää esiopetusta on toteutettu. Opetushallitus tuo esille sen miten, esiopetuksessa olevalla lapsella on oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta sekä oppimisen ja kehityksen edellyttämää tukea joka päivä.

Tutkimuskysymykset:

1. Millaisia kokemuksia varhaiskasvatuksen erityisopettajilla on oppivelvollisuutta edeltävästä esiopetuksesta?
2. Millaisia pedagogisia keinoja varhaiskasvatuksella on toteuttaa oppivelvollisuutta edeltävää esiopetusta?

5.2 Tutkimuksen lähestymistapa

Tutkimukseni on laadullinen tutkimus, jossa on viitteitä fenomenologiasta. Laine (2018) toteaa, että fenomenologisen tutkimuksen kannalta keskeistä on kokemuksen sekä merkityksen käsitteet. Fenomenologia tarkastelee sitä, mikä ilmenee meille itse koettuna, elettyinä maailmana sekä itsenä tuossa maailmassa. Kun tutkitaan kokemuksia niin silloin tutkitaan kokemuksen merkityssisältöä sekä sen rakennetta. Hirsjärvi ym. (2015) toteavat, että tapaustutkimuksen tyypillisiä piirteitä ovat, että tutkittavana on pieni joukko ja kiinnostuksen kohteena usein prosessit. Lisäksi aineistoa kerätään käyttämällä useita metodeja, kuten havainnointia sekä haastatteluita ja tavoitteena on ilmiöiden kuvailu.

Tutkimukseni tarkoitus on kuvaileva, jonka tarkoitus on ymmärtää tutkimusilmiötä. Analyysimenetelmänä käytän teemoittelua. Tutkimuksessa tulen käyttämään laadullisista metodeista temahaastattelua, jolloin haastateltavien näkökulmat sekä ”ääni” pääsevät esille. (Hirsjärvi ym. 2015.) Laine (2018) pitää haastattelua laaja-alaisempina keinona lähestyä ihmisten kokemuksellisuutta. Tällöin haastattelukysymysten tulee olla avoimia ja kysymykset eivät saa ohjailta liikaa. Avoin kysymys voi rajoittaa näkökulmia, koska tutkijalla on aina tutkimuksen kiinnostuksen mukainen tiedonhalu. Tutkijan tutkimuskysymys rajaa näkökulman haastattelulle. Laine (2018) kertoo, että kysymykset laaditaan siten, että vastaukset olisivat mahdollisimman kuvailevia. Tällaiseen kerrontaan päästään konkreettisilla, kokemukselliseen, toiminnalliseen, havainnolliseen todellisuuteen houkuttelevilla kysymyksillä.

5.3 Tutkimukseen osallistujat / Tutkimusaineisto

Tutkimuksen aineisto koostui neljästä varhaiskasvatuksen erityisopettajan temahaastattelusta (Liite 2) Tutkimuksessa tutkin neljän eri päiväkodin käytäntöjä järjestää oppivelvollisuutta edeltävää esiopetusta. Tutkimuksen kohdejoukon olen valinnut tarkoituksenmukaisesti. Vaatimuksena oli, että varhaiskasvatuksen erityisopettajilla on kokemusta oppivelvollisuutta edeltävästä

esiopetuksesta. Haastattelurungossa on 10 kysymystä. Haastattelut tehtiin kasvotusten ja zoom-sovelluksessa.

5.4 Tutkimusaineiston keruu

Keräsin tutkimusaineiston teemahaastatteluiden (Liite 2) avulla joulukuussa 2022. Hirsjärvi ym. (2015) kertovat, että teemahaastattelu on lomake- ja avoimen haastattelun välimuoto. Tällöin haastattelussa on tyypillistä, että teema-alueet ovat tiedossa, mutta kysymysten tarkka järjestys ja muoto puuttuvat. Haastattelukysymykset yritin pitää mahdollisimman avoimina, jotta en ohjailisi haastateltavaa liikaa. Laine (2018) kertoo, että avoimessakin haastattelussa jokainen kysymys hieman rajaa sekä ohjaa haastateltavaa. Kysymykset pyritään laatimaan siten, että vastaukset olisivat mahdollisimman kuvailevia eivätkä vaadi paljon lisäohjausta. Tällöin kysymysten tulee olla kokemuksellisen, toiminnallisen todellisuuden kuvailemiseen houkuttelevia kysymyksiä.

Valitsin aineiston keruu menetelmäksi haastattelun, koska tavoitteenani oli saada tietoa varhaiskasvatuksen erityisopettajien kokemuksista koskien oppivelvollisuutta edeltävää esiopetusta. Koin, että teemahaastattelun avulla saan parhaan mahdollisen tiedon tutkimukseeni. Laine (2018) tuo esille, että haastattelu on laaja-alaisin keino lähestyä toisen ihmisen maailmasuhdetta. Hirsjärvi ym. (2015) toteavat, että teemahaastatteluista käytetään kasvatus- ja yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa, koska se vastaa monia kvalitatiivisen tutkimuksen lähtökohtia. Haastatteluni olivat yksilöhaastatteluja ja haastattelutilanne oli keskustelunomainen, jossa käytiin läpi ennalta suunniteltuja teemoja. Teemoiksi valitsin varhaiskasvatuksen erityisopettajien työnkuva, prosessi, pedagogiset keinot sekä pedagogiset asiakirjat. Teemoista puhuminen oli vapaata, joten kaikkien haastateltavien kanssa, en välttämättä puhunut samoista asioista, samassa laajuudessa. Teemahaastattelun pitäminen vaatii huolellista aihepiiriin tutustumista, joten minulle oli eduksi oppivelvollisuutta edeltävän esiopetuksen tunteminen oman työni kautta. Työn antaman kokemuksen kautta osasin hahmottaa

valmiiksi teemoja, joita halusin käsitellä haastatteluissa. Näiden pohjalta muodostin kysymykset teemahaastatteluuni (Liite 2).

Haastattelut tein kasvotusten sekä zoom- sovellusta käyttäen, koska aikataulujen sovittaminen oli hankalaa. Haastattelut tallennettiin zoom-sovelluksessa ja/tai kännykän ääninauhurilla. Haastattelutilanteessa kiinnitin huomioita siihen, että luon hyvän vuorovaikutuksen haastateltavan kanssa. Luottamusta lisäsi myös se, että kerroin haastattelun alussa vielä haastattelun tarkoituksesta ja kysyin luvan haastattelun tallentamiseen. Tutkimukseni haastattelujen kesto vaihteli noin 20 minuutista 40 minuuttiin. Käydessäni aineistoa läpi havaitsin, että haastattelun kesto ei ollut vaikuttanut saamaani aineistoon. Osa saattoi vastata kysymyksiin lyhyesti ja selkeästi, kun joku toinen saattoi puhua pitkäänkin.

Aineiston rajoituksiin lukeutuu kentällä olevan kirjava käytäntö toteuttaa oppivelvollisuutta edeltävää esiopetusta. Lakiin ei ole kirjattu, miten oppivelvollisuutta edeltävää esiopetusta tulee konkreettisesti toteuttaa, vaan se on jätetty kuntien itse päätettäväksi. Haastattelukysymysten avulla sain kuitenkin tarvittavan tiedon.

5.5 Aineiston analyysi

Aineiston analyysin aloitin litteroimalla teemahaastatteluaineiston. Ensimmäiseksi luin aineistot läpi muutamia kertoja. Eskolan (2018) mielestä litteroidessa tutkija samalla tutustuu aineistoon alustavasti ja tällöin tutkija pääsee sisälle aineistoon ihan toisella tavalla kuin haastatteluja tehdessä. Litteroinnin jälkeen aloitin koodaamaan aineistoa. Ensimmäiseksi merkitsin korostustussilla haastattelun kohdat, jotka vaikuttivat merkittävältä koskien ensimmäistä tutkimuskysymystäni, joka koski varhaiskasvatuksen erityisopettajan kokemuksia ja näin etenin myös toisen tutkimuskysymyksen kanssa. Kerättyäni merkittävät kohdat, yhdistin ne toisiinsa tekstinkäsittelyohjelman leikkaa- liitä toiminnolla.

Koodauksen jälkeen järjestelin haastatteluaineiston teemoihin. Eskola (2018) toteaa, että teemoihin poimitaan jokaisesta vastauksesta teemaan liittyvä

kohta. Tämä ei kuitenkaan ole helppoa, koska haastattelu ei ole välttämättä edennyt loogisessa järjestyksessä koskien teemoja. Näin ollen haastattelut on luettava tarkoin läpi. Tällöin puhutaan tematisoinnista tai teemoittelusta. Oman tutkimusanalyysi tapani oli teemoittelu. Keräsin haastatteluaineistosta kaikki vastaukset, jotka sopivat teemoihini.

Koskinen ja Böök (2019) toteavat, että tutkimusaineistosta hahmotellaan tai pilkotaan tutkimuskysymyksen kannalta keskeisiä aiheita eli teemoja. Teemoittelun pohjana voivat toimia haastatteluteemat, kuten tässä minun tutkimuksessani. Eskolan (2018) mukaan aineistoa ei ole tarkoitus karsia vain ainoastaan järjestää uudelleen. Lisäksi analyysin tehtävänä on tiivistää aineisto sekä järjestää ja jäsentää se tavalla, että mitään olennaista ei jää pois vaan informaatioarvo kasvaa.

Analyysin rakentamista voidaan tehdä kahdella tavalla eli aineistoa voi analysoida vaakasuoraan haastateltava kerrallaan tai sitten pystysuoraan teemoittain. Itse päädyin analysoimaan aineistoani pystysuoraan. (Taulukko 1, Taulukko 2). Eskola (2018) tuo esille, että tässä kohtaa analyysin teeman ei tarvitse olla kokonainen vaan sen voi pilkkoa pienempiin osiin. Vastauksia ei kannata välttämättä analysoida numerojärjestyksessä vaan antoisuusjärjestyksessä. Taulukkoa täydennetään toiseksi antoisimmalla vastauksella, kunnes koko aineisto on kahlattu läpi. Toimitaan käyttäen lumipallotekniikkaa, jossa ensin rakennetaan ydin ja sen jälkeen aloitetaan keräämään lisää massaa ytimen ympärille. Tässä kohtaa analyysia minulla oli nähtävissä selkeä runko, joka pohjautui asetamiini tutkimuskysymyksiin. Aineistosta saan suorat vastaukset kysymyksiini työnkuvasta sekä siitä millä tavoin oppivelvollisuutta edeltävä esiopetus näkyy varhaiskasvatuksen erityisopettajan arjessa.

Eskola (2018) tuo esille, että analyysin neljännessä osassa kirjoitetaan auki aikaisemmassa vaiheessa työstetyt analyysin parhaat palat. Tässä kohtaa aloitin myös tekemään teoreettisia kytkentöjä aineistooni. Laine (2018) toteaa, että tutkimusaineiston ensimmäisessä vaiheessa pyritään kuvaamaan sitä, mitä aineistossa on sanottu. Tavoitteena on kuvata kokemus mahdollisimman alkuperäisesti. Tällöin tutkija ei tuo kuvaukseen itseään. Haastattelua ei tulla esittämään

aineistossa kokonaan vaan haastatteluista poimitaan tutkimuksen kannalta oleelliset asiat. Kuvaus tehdään kielellä, joka myötäilee haastateltavan omaa puhetta. Tutkimuksessa voi myös käyttää suoria lainauksia korostamaan haastateltavan ilmaisutapaa. Tarkoituksena on esittää aineiston merkittävä osuus tiivistäen tutkijalle itselleen sekä raportin lukijoille.

Laine (2018) toteaa, että aineiston kuvauksen jälkeen tavoitteena on saada kokonaisuus merkityksistä sekä tutkittavasta ilmiöstä pyritään näkemään mahdollisimman paljon olennaisia merkityksiä. Kiviniemi (2018) jatkaa, että aineiston analyysi on suuntaa antava ja sen tarkoitus on täsmentää tutkimustehtävää. Laadullisessa tutkimuksessa aineiston analyysi on luonteeltaan analyttistä sekä synteettistä. Analyttisuutta edustaa aineiston luokittelu ja jäsentäminen. Tärkeää on löytää myös synteesiä luova temaattinen kokonaisrakenne, joka kannattaa koko aineiston. Analyysin tavoitteena on löytää keskeiset ydinkategoriat ja perusulottuvuudet.

Näin sain vastauksia ensimmäiseen tutkimuskysymykseeni, joka koski varhaiserityiskasvatuksen opettajan kokemuksia oppivelvollisuutta edeltävästä esiopetuksesta. Toisessa tutkimuskysymyksessäni hain tietoa siitä, minkälaisilla konkreettisilla järjestelyillä oppivelvollisuutta edeltävää esiopetusta järjestetään. Päädyin tekemään toiseen tutkimuskysymykseen oman teemoittelun, koska mielestäni se selkeytti analyysin rakennetta. Tässä poimin aineistosta kohdat, jotka koskivat pedagogisia keinoja toteuttaa oppivelvollisuutta edeltävää esiopetusta. Pääteemaksi tuli haastatteluiden perusteella pedagogiset keinot. Analysoinnin tein samalla tavalla kuin ensimmäisen tutkimuskysymykseni kanssa eli pelkistään, tiivistäen, luomalla alustavia teemoja ja lopulta pääteemat. Pääteemat ovat samat kuin haastattelussa.

5.6 Eettiset ratkaisut

Tämä tutkimus on tehty hyvien ja eettisten tieteen tapojen mukaisesti. Vuori (2022) tuo esille, että yleisten eettisten periaatteiden mukaan tutkimuksessa tulee

kunnioittaa tutkittavien yksityisyyttä, itsemääräämisoikeutta ja ihmisarvoa. Lisäksi tutkimus ei saa aiheuttaa tutkittavina oleville ihmisille, yhteisöille ja muille tutkimuskohteille vahinkoa tai haittaa. Tutkimuksessani en tuo esille paikkakuntien sekä päiväkotien nimiä, joiden varhaiskasvatuksen erityisopettajat ovat olleet haastateltavani. Tutkimuksessani kerron ainoastaan sen, että haastattelen varhaiskasvatuksen erityisopettajia, joilla on kokemusta oppivelvollisuutta edeltävästä esiopetuksesta. Näiden tietojen perusteella ei vielä voi tunnistaa ketään, koska Suomessa on monta päiväkotia, joissa on lapsia oppivelvollisuutta edeltävässä esiopetuksessa. Suoria tunnistetietoja on ainoastaan sähköposteissa sekä whatsappissa, joissa olen sopinut haastatteluista. Hävitän viestit asianmukaisesti tutkimuksen valmistumisen jälkeen. Tuomi ja Sarajärvi (2009) mukaan Suomen Akatemian tutkimuseettisissä ohjeissa kerrotaan, että tutkijan oikeudet ja esimerkiksi aineiston säilyttämiseen liittyvät asiat tulee olla määriteltynä ja kirjattuna kaikille osapuolille kelpaavalla tavalla.

Tutkimukseen kysyin luvat kaupungeilta sekä kunnilta. Kaikilta paikkakunnilta sain tutkimuksen tekoa varten luvat virallisesti allekirjoitettuinasiakirjoina. Varhaiskasvatusjohtajat selvittivät, ketkä heidän varhaiskasvatuksensa erityisopettajista olisivat halukkaita osallistumaan tutkimukseen. Osalta varhaiskasvatuksen erityisopettajista tiedustelin itse halukkuutta osallistua tutkimukseeni. Haastattelut tein konkreettisesti päiväkodilla tai sitten zoom-sovelluksen välityksellä. Haastateltavilta kysyttiin vielä suullisesti ennen haastattelua, lupa haastattelujen äänittämiseen. Tallennetut haastattelut hävitetään tutkimuksen valmistumisen jälkeen.

Varhaiskasvatuksen erityisopettajilla oli haastattelun alkaessa tietoa tutkimuksen aiheesta sekä tietosuojasta. Kerroin näistä asioista tutkittaville etukäteen lähetettävillä tietosuoja- ja tiedote tutkimuksesta lomakkeilla (LIITE 3, LIITE 4). Vuori (2022) esittää, että hyvä tieteellinen käytäntö tarkoittaa huolellisuutta, tarkkuutta sekä rehellisyyttä tutkimuksen kaikissa vaiheissa. Tutkimustiedotteessa (LIITE 3) tuodaan myös esille, että tutkittavilla oikeus kieltäytyä ja vetäytyä tutkimukseen osallistumisesta, tutkimuksen missä vaiheessa tahansa.

Haastatteluiden jälkeen äänitetyt haastattelut litteroitiin kirjalliseen muotoon. Aineiston käsitteleminen ja säilyttäminen suojattiin niin, ettei niihin ole päässyt käsiksi kukaan ulkopuolinen taho. Näin ollen kaikki tutkimusaineistot ovat luottamuksellisia, eikä niitä luovuteta ulkopuolisille tahoille. Haastateltavien anonymisyyttä kunnioitettiin koko tutkimuksen ajan. Litterointi vaiheessa aineistosta poistettiin kaikki sellainen tieto, josta olisi voinut paljastua tutkittavien henkilöllisyys. Lisäksi tutkimusraportin kaikissa vaiheissa tutkittavista puhutaan kunnioittavasti.

Lisäksi tutkimuksessani minun tulee olla kriittinen, enkä saa antaa esiymmärrykseni oppivelvollisuutta edeltävästä esiopetuksesta vaikuttaa tutkimustuloksiini. Laine (2018) tuo esille, miten tutkijan tulee avartaa omaan subjektiivista perspektiiviä niin, että tutkija voi ymmärtää toisen ilmaisujen omalaatuisuutta. Eikä tutkija saa antaa oman esiymmärryksen vaikuttaa toisen puheeseen. Tutkijan tulee olla kriittinen eli kyseenalaistaa jokaista tulkintaa.

Vuori (2022) toteaa että, tutkimuksen eettisyyteen ja arvoihin liittyy uuden ja merkityksellisen tutkimustiedon tuottaminen. Tutkimusta suunniteltaessa on hyvä miettiä, millä tavalla tämä tutkimus on hyödyllinen ja kuka siitä hyötyy. Omalle tutkimukselleni löytyy suora tutkimusaukko ja näin ollen tutkimukseni on ajankohtainen ja nostaa esille hyödyllisiä pedagogisia tapoja toteuttaa oppivelvollisuutta edeltävää esiopetusta. Tutkimustiedotteessa (LIITE 3) kerrottiin haastateltaville etukäteen, miten tutkimusaineistoa hyödynnetään.

6 TUTKIMUSTULOKSET

Tutkimuskysymysteni avulla hain tietoa oppivelvollisuutta edeltävän esiopetuksen konkreettisista toteuttamistavoista sekä varhaiserityiskasvatuksen opettajan kokemuksista koskien oppivelvollisuutta edeltävää esiopetusta. Tulokset jakautuvat kahteen alalukuun. Ensimmäisessä alaluvussa keskitytään ensimmäisen tutkimuskysymyksen tuloksiin. Ensimmäisessä tutkimuskysymyksessä halusin selvittää, että millaisia kokemuksia varhaiserityiskasvatuksen opettajilla on oppivelvollisuutta edeltävästä esiopetuksesta. Toisessa alaluvussa keskityn toisen tutkimuskysymyksen tuloksiin. Siinä tarkoituksena oli selvittää, millaisia pedagogisia keinoja varhaiskasvatuksella on toteuttaa oppivelvollisuutta edeltävää esiopetusta.

6.1 Varhaiskasvatuksen erityisopettajan kokemuksia esiopetusta edeltävästä esiopetuksesta

Oppivelvollisuutta edeltävä esiopetus on lisännyt varhaiskasvatuksen erityisopettajien työtä. Tulosten perusteella kaikki haastateltavani ovat kuitenkin kokeneet vuotta aikaisemmin aloitetun esiopetuksen olevan hyvä ratkaisu. **Oppivelvollisuutta edeltävä esiopetus** näkyy varhaiskasvatuksen erityisopettajan työssä muuan muassa rinnakkaisopettajuutena viskarihetkillä. Esimerkiksi haastateltava 1 kertoo, että ” Tällä hetkellä olen kerran viikossa rinnakkaisopettajana viskarihetkillä. Tällöin työskentelen lapsen kanssa, joka on oppivelvollisuutta edeltävässä esiopetuksessa.” Lisäksi toinen merkittävä lisä työnkuvaan on erityisopetustuntien pitäminen lapsille, jotka kuuluvat oppivelvollisuutta edeltävään esiopetukseen. Haastattelussa 2 tulee esille, ”Jos puhutaan varhennetusta esiopetuksesta niin se on niin sanottu viikko tunti erityisopetusta hänen kanssaan. Myös sitten teen sitä, että erityisopetus voi olla yksilöllistä tai sitten pienryhmä muotoista tai sitä ryhmässä tukemista tai ohjaamista.”

Varhaiserityiskasvatuksen opettajat kertovat, että vanhempien tiedottaminen ja keskustelut ovat lisääntyneet oppivelvollisuutta edeltävän esiopetuksen myötä. Haastateltava 4 tuo esille, että *"Kun oppivelvollisuutta edeltävä esiopetus tulee ajankohtaiseksi, niin informoin vanhempia. Keskustelussa käymme läpi, että haluatko he lapselleen oppivelvollisuutta edeltävään esiopetuksen. Esittelen myös muut pidennetyn oppivelvollisuuden mallit, jotta vanhemmat voivat valita mieleisensä. Toki pohdimme myös yhdessä, että mikä olisi lapsen paras."* Haastatteluissa esille nousee myös se, että pääsääntöisesti oppivelvollisuutta edeltävä esiopetus toteutuu päiväkodilla, jolloin yleisenä linjauksena on pidetty, että tällöin erityisopetus kuuluu varhaiskasvatuksen erityisopettajalle. Pidennetty oppivelvollisuus on lisännyt myös paperitöitä. Haastattelussa 4 todetaan, että *"Vanhempien päätyessä oppivelvollisuutta edeltävään esiopetukseen, niin sen jälkeen aloitetaan valmistelevaan hallinnollisia prosesseja. Oon yleensä jo hakemuksen valmistellut etukäteen ja sitten on sovittu huoltajien kuuleminen, joka on yleensä vasukeskusteluiden yhteydessä."*

Varhaiskasvatuksen erityisopettajan **työnkuva** on todella laaja ja vastuuta täytyy kantaa satojen lapsien tuesta. Esimerkiksi haastateltava 4 arvioi, että *"Lapsia minun vastuualueellani on lähes kaksisataa. Päiväkotien, ryhmiksen ja perhepäivähoitajien lisäksi mukaan kuuluu nykyään eskarin puolen varhaiskasvatus."* Työnkuvaan kuuluu lisäksi konsultointi ja yhteistyö, tiedottaminen, opetus, sekä arviointi, kartoitus ja suunnittelu. Haastateltava 2 toteaa, että *"Konsultoinnin lisäksi tietenkin kuuluu se, että oon ryhmässä. Arvioin, havainnoin, konsultoin henkilökuntaa, vanhempia. Lisäksi teen yhteistyötä paljon."* Merkittävää on myös uusiin menetelmiin perehtyminen ja niiden käyttöönotto sekä erilaisten asiakirjojen laatiminen. Kaikkien näiden lisäksi varhaiserityiskasvatuksen opettajalla voi olla oma lapsiryhmä. Kuten haastateltava 3 kertoo, että *"Tällä hetkellä mulla on oma integroitu erityisryhmä. Nyt ryhmässä on paljon erityislapsia, joten päätettiin, että satsaan aikani omaan ryhmään."*

Hallinnolliset prosessit ovat sujuneet kaikkien neljän haastateltavan mukaan hyvin. Suositus oppivelvollisuutta edeltävään esiopetukseen tulee ensimmäisen kerran esille, esimerkiksi keskussairaalan, perheneuvolan tai jonkun muun asiantuntijan lausunnoista. Nämä lausunnot helpottavat osittain

hallinnollisen prosessin paperitöitä. Haastateltava 4 kertoo, että *"Kun lapsella on lausunto ja päätös erityisestä tuesta, niin silloin ei enää tarvi tehdä mitää pedagogisia selvoituksia eskariin vaan ne päätökset tehdään sen lausunnon perusteella."* Haastateltava 3 toteaa, että *"Keskussairaалalta tai keltä nyt asiantuntijalta saadaan lausunto oppivelvollisuutta edeltävästä esiopetuksesta ja sitten vielä minun tekemä pedagoginen selvitys. Ne laitetaan eteenpäin meidän päättäjille."* Hallinnollisissa prosesseissa näyttää olevan paikkakunta kohtaisia eroja, mutta silti varhaiskasvatuksen erityisopettajat kokevat, että ne sujuvat helposti. Haastateltava 3 tuo esille, että *"Suurin haaste on se, että miten markkinoida vanhemmille näitä eri toimintatapoja, koska he eivät näe jokapäiväistä arkea täällä. Se on se haasteista suurin, että mikä on se oikea tapa ja paikka."* Varhaiskasvatuksen erityisopettajat ovat kokeneet, että päätöksen tekijöiltä saa apua ja tukea tarvittaessa. Lisäksi he ovat kokeneet, että päätöksen tekijän asiantuntijuus erityiskasvatuksesta on eduksi. Haastateltava 2 pohtii, että *"Nyt meillä on vuoden ollut erityisopetuksenrehtori ja hän tekee nykyään kaikki päätökset liittyen pidennettyyn oppivelvollisuuteen. On ollut hyöä, että nyt päätöksen tekijä tuntee erityisopetuksen tehtävän, työnkuoansa puolesta."*

Varhaiskasvatuksen erityisopettajien mielestä **viralliset tavoitteet** on pääsääntöisesti saavutettu hyvin. Haastateltava 2 toteaa, että *"Tavoitteet täytyy olla sellaisia, että tavoitteet on mahdollista saavuttaa. Pedagogiset tavoitteet on painotettuina eli ne on pyritty miettimään siten, että niitä on mahdollista toteuttaa siellä arjen keskellä."* Varhaiskasvatuksen erityisopettajat tuovat esille hyvin voimakkaasti sen, että oppivelvollisuutta edeltävässä esiopetuksessa tavoitteet ovat hyvin yksilöllisiä. Haastattelussa 3 tuodaan esille muuan muassa *"Ne tavoitteet ovat hyvin yksilöllisiä. Pääsääntöisesti ne ei oo niin opillisia vaan enemmänkin omatoimisuuden tukemista, ryhmässä toimimista sekä sen harjoittelua. Oman lisänsä tuo vielä puheterapeuttien ja toimintaterapeuttien tavoitteet. Ne opilliset kääntyy enemmän heille. Meillä painotetaan tavoitteissa enemmän leikkiä ja siihen osallistumista, omatoimisuutta ja siirtymien sujumista."* Tavoitteita asetetaan lapsen HOJKSiin sekä lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Toimintaa ohjaa valtakunnallisen esiopetussuunnitelman ja varhaiskasvatussuunnitelman tavoitteet. Lisäksi on vielä paikalliset esiopetus- ja varhaiskasvatussuunnitelmat. Haastateltava 4 kertoo, että *"HOJKS on ollut tärkeä asiakirja ja se ohjaa laittamaan tavoitteita. Myös varhaiskasvatus on tavoitteellista."*

Nykyään vaka ja esiopetus ei ole enää niin kaukana toisistaan. Molemmissa on tavoitteellista toimintaa ja ne on tosi yhteneväiset." Varhaiskasvatuksen erityisopettajat pohdivat myös mitä uusi esiopetussuunnitelma tuo tullessaan. Vanha on vuodelta 2014.

Varhaiskasvatuksen erityisopettajat kokevat, että saavat hyvin niukasti **palautetta**, koskien oppivelvollisuutta edeltävää esiopetusta. Lähes tulkoon kaikki saatu palaute, on ollut positiivista. Haastattelussa 4 tulee esille, että *"Jotkut vanhemmat ovat kiitelleet, että ovat saaneet paljon tietoa, ja jos on ollut monimutkainen tilanne, niin olemme moneen kertaan mietitty asiaa yhdessä."* Haastateltava 1 toteaa että, *"Vanhemmat ovat olleet vastaanottavaisia ja he uskovat tämän olevan paras ratkaisu heidän lapselleen."* Henkilöstöltä tullut palaute on hyvää. Haastateltava 2 kertoo, että *"Henkilöstö on ollut tyytyväinen siihen, että eskari alkaa varhennettuna eikä tule eskarin tuplausta."* Haastateltava 4 esittää, että yksittäisen ihmisen kokemana on tullut esille *"Että miten se esiopetus näkyy siinä päiväkodin arjessa."* Jokainen varhaiskasvatuksen erityisopettaja toteaa, että lapsilta ei juurikaan ole kerätty palautetta. Haastattelussa 4 pohditaan, että *"Lapsen mielipiteet ovat vielä lapsen kengissä. Ollaan nyt vasta herätty siihen, että heiltäkin voidaan saada pieniä palautteita, koskien heidän arkeaan."* Opettajat kokevat, että oppivelvollisuutta edeltävässä esiopetuksessa olevilta lapsilta täytyisi kerätä systemaattisemmin mielipiteitä.

Kaikki varhaiskasvatuksen erityisopettajat kokevat, että heidän vastuualueillaan toteutuu hyvin **inkluusio**. Haastateltava 4 muistelee, että *"Meillä on kautta aikain erityislapsset olleet siellä missä muutkin ja se tuki on tuotu sinne lapsen omaan päiväkotiryhmään."* Varhaiskasvatuksen erityisopettajat tuovat esille myös kehitettävää, koskien inkluusiota. Haastattelussa 4 tuodaan esille, että *"Henkilöstön asenteita tulisi kehittää. Käsitteitä tulisi avata ja niistä täytyisi keskustella, mutta harvoin sellaiseen on aikaa ja paikkaa."* Haastattelussa 2 nostetaan ilmaan, että *"Henkilöstön tulisi ymmärtää inkluusio arvona. Tiimissä olisi hyöä käydä läpi arvokeskustelua."* Varhaiskasvatuksen erityisopettajat toteavat myös, että täydellistä inkluusiota ei tulla koskaan saavuttamaan ja aina löytyy parannettavaa.

Rakenteellisista resursseista opettajat kokivat, että parhaiten on toteutuneet avustajan saaminen ryhmään. Haastateltava 3 toteaa, että *"Hyvin ollaan saatu*

avustajia ryhmään. Tällä hetkellä on kaksi avustajaa. Meidän ryhmässä on tällä hetkellä 13 lasta ja 5 aikuista. On hyviä, että ryhmässä on riittävästi henkilökuntaa, koska voi tulla sellaisia hetkiä, että joudutaan jonkun lapsen kanssa vaihtamaan tilaa, kun hän ei pysty olla.” Rakenteellisiin resursseihin luetaan myös ryhmäkoon pienentäminen sekä rajoittaminen. Haastattelussa 1 selviää, että ”Meillä on hyvä tilanne, että pystymme esimerkiksi pienentämään lapsiryhmiä tarvittaessa. Myös lisähenkilökunnan saaminen on helppoa.” Haastattelussa 2 kerrotaan, että ”Ollaan yritetty kuitenkin pitää se ettei menisi yli 20 se lapsimäärä. Tällä hetkellä mun mielestä siinä ryhmässä on 18 lasta. Alle 20 kuitenkin.” Opettajat tuovat esille myös rakenteellisissa resursseissa pienryhmätoiminnan. Haasteltava 2 esittää, että ”Pienryhmätoiminnan aktiivinen toteuttaminen tukee myös oppivelvollisuutta edeltävää esiopetusta. Resurssiratkaisuna avustajan saaminen on hyvä ja tarpeellinen sekä monesti se on edellytys inklusion toteutumiselle.

Näiden tulosten perusteella voimme todeta, että varhaiserityiskasvatuksen opettajat ovat kokeneet oppivelvollisuutta edeltävän esiopetuksen olevan hyvä ratkaisu. Tulosten kautta näemme, että varhaiserityiskasvatuksen opettajan työnkuva on laaja ja siinä näkyy monella eri tavalla oppivelvollisuutta edeltävä esiopetus.

6.2 Pedagogiset keinot toteuttaa oppivelvollisuutta edeltävää esiopetusta

Haastatteluissa tuli esille paljon samankaltaisuuksia siinä, miten oppivelvollisuutta edeltävää esiopetusta pedagogisesti toteutetaan. Toki muutamia poikkeuksiakin joukosta löytyi.

Päällimmäiseksi nousi varhaiserityiskasvattajien pitämät erityisopetustunnit (45min). Haastateltava 4 toteaa, että ”Suurin asia on se, että on sidottu siihen, että lapsi saa henkilökohtaista erityisopetusta 45 minuuttia sen yhden kerran viikossa.”

Lisäksi kaikissa päiväkodeissa oli viskari- ja minieskarihetkiä, joissakin päiväkodeissa varhaiserityiskasvatuksenopettaja toimi tällöin ryhmässä rinnakaisopettajana. Haastateltava 1 kertoo, että *"Kerran viikossa järjestetään viskarihetki, jossa toimin toisena opettajana. Tällöin työskentelen lapsen kanssa, joka on oppivelvollisuutta edeltävässä esiopetuksessa. Jos en ole paikalla viskaripäivänä, niin silloin minua tuuraa ryhmän lastenhoitaja"*

Varhaiserityiskasvatuksen opettajat toteavat, että ryhmän oman opettajan vastuulla on pitää lapselle ohjattuja leikki- tai pelituokiota. Lisäksi ryhmän opettajalle kuuluu myös jokapäiväinen pienryhmätoiminnan suunnittelu ja toteutus, johon myös oppivelvollisuutta edeltävässä esiopetuksessa oleva lapsi osallistuu mahdollisuuksien mukaan. Haastateltava 3 toteaa, että *"Päiväkodin tehtävä on myös seurata sitä jaksako lapsi kaikkia näitä terapioida, pienryhmätuokioita, ohjattu leikki-tuokioita jne. Vai tuleeko niitä vähentää? Silloin ainakin päiväkodeissa hellitetään, että lapsen ei tarvitse osallistua jokaiseen tuokioon."*

Haastatteluissa tulee esille myös paikkakuntien erilaiset käytännöt tehtävien eriyttämisestä. Osalla paikkakunnista ryhmän oma opettaja eriyttää tehtävät, kun taas toisaalla varhaiserityiskasvatuksen opettaja on apuna eriyttämässä tehtäviä. Haastateltava 3 kertoo, että *"Minä eriytän. Olen ryhmän ainut ope, mutta myös erityisope. Tiimissä mietitään yhdessä."* Haastattelussa 2 tuodaan esille, että *"Tehtävät ovat hyvin eriytettyjä ja se eriyttämien kuuluu ryhmän opettajan vastuulle. Mä voin ohjata, avustaa, antaa vinkkejä, ohjeita tai ideoita."* Haastattelussa 1 selviää, että *"Usein eriyttämme tehtävät yhdessä ryhmän opettajan kanssa. Eli hän kertoo minulle etukäteen mitä ovat tekemässä ja sitten yhdessä mietitään, että miten lapsi voisi tehtävistä suoriutua niin, että hänelle tulisi onnistumisen kokemuksia."*

Konkreettisista keinoista yhdeksi yleisimmäksi todettiin kuvien ja tukiviittomien käyttö. Lisäksi voidaan käyttää kuvakommunikaatiokansiota. Haastateltava 2 toteaa, että *"Ne kuvat ovat yleisin ja käytetyin menetelmä. Kuvien käyttö on yleisin pedagoginen menetelmä. Tukiviittomat ovat hyvät myös."* Yhdessä päiväkodissa oli käytössä oppivelvollisuutta edeltävää esiopetusta käyväällä lapsella kielien tukemiseen Moomin Language-sovellus.

Mallioppiminen nostettiin myös esiin. Haastateltava 3 kertoo, että *"Usein nämä lapset tarvitsevat tukea oman toiminnan ohjauksessa, eikä sitä voi opetella muuten kuin ottamalla toisesta mallia."* Myös haastateltava 4 tuo esiin sen, että *"On tärkeää, että lapsi on osana sitä ryhmää mahdollisimman paljon. Ryhmään tulee myös miettiä keinoja, miten se lapsi voi siellä osallistua toimintaan."* Ryhmässä toimisen taidot ovat muutenkin tärkeitä ja niitä taitoja voi joutua opettelemaan kauan.

Varhaiserityiskasvatuksen opettajat kertovat, että oppivelvollisuutta edeltävä esiopetus on tätä meidän normaalia päiväkotimme päivää. Haastattelussa 3 todetaan, että *"Oppivelvollisuutta edeltävä esiopetus ei saa nousta sieltä arjesta liiaksi esille."* Haastattelussa 2 kerrotaan, että *"Arjessa täytyy näkyä sellaiset kuntouttavat ja erityispedagogiset menetelmät."* Lisäksi opettajat korostavat, että on tärkeää huomioida päivittäistilanteet. Haastateltava 2 uskoo, että *"Kun päivä pilkotaan, niin silloin saadaan näkymään, että tämä lapsi tosiaan saa jotain enemmän. Olen tarkka, että päivissä pitää näkyä se, että hän saa jotain enemmän."*

Myös avustajat ja lastenhoitajat voivat pitää erillisiä tuokioita lapselle. Viikoittain pidettävillä tuokioilla voidaan tehdä koristehtäviä, terapeuttien- tai varhaiserityiskasvatuksen opettajan antamia tehtäviä. Haastattelussa 3 todetaan, että *"Pääsääntöisesti näillä lapsilla on omat avustajat, että kyllä ne terapeuttien ja muiden antamat tehtävät ovat näiden avustajien harteilla."* Kun taas haastattelussa 2 ajattellaan, niin että *"Se ei saa olla aina avustaja vaan mielellään ryhmän muutkin kasvatajat tekevät niitä yksilöllisiä tehtäviä."*

Haastateltava 4 kertoo, että *"Monialainen yhteistyö lisääntyä tuen tarpeen lisääntymisen myötä ja sekin on jo vahvaa tukea, että ympärillä on verkosto ja sekin vaatii yhteistyötä ja aikaa. Lisäksi yhteistyö vanhempiin tiivistyy."*

Pedagogista asiakirjoista HOJKS koettiin hyväksi, vaikka lomaketta ei ole täysin suunniteltu oppivelvollisuutta edeltävään esiopetukseen. Varhaiserityiskasvatuksen opettajat painottavat, että on tärkeää, että koko ryhmän henkilöstö on tutustunut niihin ja sitoutuu niitä noudattamaan. Haastateltava 2 toteaa, että *"Jos sovimme, että wc hetkellä laulamme ja sillä on jokin pedagoginen merkitys. Niin silloin se pitää toteuttaa, niin kuin on sovittu."* Myös vasun tärkeys näkyi haastatelussa. Haastateltava 4 kertoo, että *"Vasu on hyvä pohja HOJKS:lle. Ennen tehtiin*

vain HOJKS, mutta nyt tehdään molemmat HOJKS ja vasu, vaikka siinä tulee päällekkäistä työtä, mutta mennään lainsäädännön mukaan tässä.” Nämä asiakirjat ovat koko toiminnan perusta ja runko.

7 POHDINTA

Tutkimukseni tarkoitus oli selvittää, miten varhaiskasvatuksen erityisopettajat kokevat oppivelvollisuutta edeltävän esiopetuksen. Lisäksi halusin selvittää millaisia konkreettisia keinoja, heillä on, toteuttaa oppivelvollisuutta edeltävää esiopetusta. Edellisessä luvussa esiteltiin tutkimuksen laadulliset tulokset, joiden perusteella voidaan todeta, että varhaiskasvatuksen erityisopettajat kokevat lapsen hyötyvän oppivelvollisuutta edeltävästä esiopetuksesta. Opettajilla on myös hyviä kokemuksia sen toteuttamisesta. Konkreettisista toteutumistavoista löytyi paljon yhtenäisyyksiä kuntien välillä, vaikka pientä vaihtelevuuttakin oli. Koska oppivelvollisuutta edeltävä esiopetus toteutetaan kuitenkin suunnitelmallisesti ja tarkkaan mietitysti, voin seuraavaksi pohtia tulosten teoriaan kytkeytymistä.

7.1 Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset

Haastatteluiden mukaan oppivelvollisuutta edeltävää esiopetusta toteutettiin monipuolisesti ja esiopetuksen perusteiden mukaisesti. Jonkin verran löytyi paikkakuntaisia eroja, mutta kaikki lapset, jotka kuuluivat oppivelvollisuutta edeltävään esiopetukseen, saivat joka päivä konkreettista tukea. Opetushallitus (2014) tähdentää, esiopetuksen perusteissa, että varhaiskasvatuksen ja siihen kuuluvan esiopetuksen keskeinen tehtävä on edistää lapsen kehitys-, kasvu- ja oppimisedellytyksiä. Toiminta tulee suunnitella lapsilähtöisesti ja toiminnan tulee vahvistaa lapsen käsitystä itsestään oppijana sekä tukea lapsen myönteistä minäkuvaa.

Tuloksien mukaan varhaiskasvatuksen erityisopettajan työnkuva on laaja ja tässä ammatissa joutuu vastaamaan monien yksikköjen sekä lasten suunnitelmallisesta erityispedagogiikasta. Heiskanen ym. (2021) toteavat, että varhaiskasvatuksessa annettava tuki on pääasiassa pedagogista tukea sekä erityisopettajan

konsultaatiota. Tutkimuksessani selvisi, että yksi yleisimmistä varhaiskasvatuksen erityisopettajien työtehtävistä oli kasvattajien sekä vanhempien konsultaatio. Heiskanen (2018) lisää että, toiminnan järjestämiseen tarvittavat ohjaus- ja konsultaatiopalvelut kuuluvat hyvinvointia tukeviin järjestelyihin.

Tuloksista käy esiin, että varhaiskasvatuksen erityisopettajien työhön kuuluu konsultoinnin lisäksi tiedottaminen sekä yhteistyö. Yhteistyötä tehdään perheen lisäksi, moniammatillisesti ja monialaisesti. Vanhempien kanssa tehtävässä yhteistyössä esiin nousee vahvasti oppivelvollisuutta edeltävästä esiopetuksesta keskusteleminen. Opetushallitus (2023) tuo esiin, että lapsen huoltajille tulee ajoissa kertoa pidennetyn oppivelvollisuuden vaihtoehdoista sekä valinnan vaikutuksista. Lopullisen päätöksen lapsen pidennettyyn oppivelvollisuuteen osallistumisesta tekevät vanhemmat. Varhaiskasvatuksen erityisopettajat kuitenkin neuvovat, kertovat omia mielipiteitään sekä auttavat vanhempia päätöksen teossa. Opetushallitus (2023) toteaa, että esiopetuksen aloittaminen sekä kesto ja perusopetuksen aloittaminen suunnitellaan aina lapsen kokonaistilanteen, tuen tarpeen ja edistymisen perusteella.

Varhaiskasvatuksen erityisopettajat valmistelevat tehostetussa sekä erityisessä tuessa oleville lapsille hallinnollisia prosesseja, joihin kuuluu myös huoltajien kuuleminen. Tämän lisäksi voi olla muuan muassa varhaiskasvatussuunnitelmien laatimista ja pedagogisten arvioiden sekä selvitysten tekoa. Varhaiskasvatuksen erityisopettajat ovat tarpeen mukaan laatimassa lapselle myös HOJKSia. Opetushallitus (2023) toteaa, että pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalle, erityistä tukea saavalle lapselle laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma esiopetuksen alkaessa ja lapsen yksilölliset tavoitteet kirjataan HOJKSiin. Vaikka tavoitteet voivat olla yksilöllisiä, tulee pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien lapsien opetus vastata kuitenkin valtakunnallisia tavoitteita. Näiden kirjallisten töiden lisäksi varhaiskasvatuksen erityisopettajalle kuuluu tuen arviointi, kartoitus, suunnittelu ja uusiin materiaaleihin tutustuminen sekä niiden rantauttaminen kasvattajien käyttöön.

Yksi merkittävimmistä varhaiskasvatuksen erityisopettajan antamista tukikeinoista on erityisopetuksen järjestäminen, noin kerran viikossa

oppivelvollisuutta edeltävässä esiopetuksessa oleville lapsille. Opetushallitus (2014) toteaa, että erityinen tuki koostuu erityisopetuksesta sekä muusta oppilaan tarvitsemasta tuesta. Erityisopetusta toteutetaan oppilaan henkilökohtaista opetusta koskevan suunnitelman mukaisesti (HOJKS). Oppivelvollisuutta edeltävässä esiopetuksessa nousee merkittävään rooliin myös rinnakkaisopettajuus. Viitala (2018) toteaa, että varhaiskasvatuksen erityisopettajan tuki on yleisin resurssi varhaiskasvatuksessa. Käytännön tasolla vaihtelee, että onko erityisopettaja läsnä samanaikaisopetuksen tai mallittamisen kautta.

Tutkimuksessani kerättiin tietoa myös hallinnollisista prosesseista ja siitä, miten varhaiskasvatuksen opettajat ovat kokeneet hallinnollisten prosessien sujumisen. Varhaiskasvatuksen erityisopettajien kokemukset työprosesseista ovat olleet hyvin positiivisia. Hallinnollisiin prosesseihin kuuluu hallintopäätöksen tekeminen. Hallintopäätökseen tulee olla kirjattuna tukitoimet, kuten tuen muodot, tukipalvelut sekä varhaiskasvatuksen tai esiopetuksen järjestämispaikka. Asiasta on annettava hallintolain mukainen kirjallinen päätös (Opetus- ja kulttuuriministeriö). Näitä prosesseja ovat helpottaneet valmiit lausunnot keskussairaaloista tai muilta asiantuntevilta tahoilta. Opetushallitus (2023) toteaa, että pidennetyt oppivelvollisuuden ja erityisen tuen päätösten perusteluina täytyy olla lääketieteellinen tai psykologinen lausunto. Osa erityisopettajista koki saavansa konkreettista tukea hallinnollisiin prosesseihin esihenkilöiltä.

Varhaiskasvatuksen erityisopettajat kokivat, että myös viralliset tavoitteet saavutettiin pääsääntöisesti hyvin. He myös korostavat, että pedagogiset tavoitteet täytyvät olla sellaisia, että ne ovat mahdollisia saavuttaa. Kaikilla oppivelvollisuutta edeltävässä esiopetuksessa tavoitteet ovat hyvin yksilöllisiä. Opetushallitus (2014) tähdentää esiopetuksen perusteissa, miten esiopetuksen yhtenä tavoitteena on kuitenkin parantaa lasten oppimisedellytyksiä. Laadukkaan esiopetuksen lähtökohtana on, että opettajat sekä muu kasvatushenkilökunta tuntee oppimisen eri vaiheet sekä oppimisen keskeiset tavoitteet, ominaispiirteet ja käytännöt. Varhaiskasvatuksen erityisopettajat kokivat, että henkilöstöllä on hyvin hallussa oppimisen keskeiset tavoitteet sekä käytettävät tukikeinot. Erityisopettajat pyrkivät myös seuraamaan, että sovitusta toimintatavoista pidetään kiinni.

Oppivelvollisuutta edeltävästä esiopetuksesta on saatu niukasti palautetta, mutta kaikki saatu palaute on ollut pääsääntöisesti positiivista. Lähestulkoon kaikki kasvattajat olivat olleet tyytyväisiä siihen, että eskari alkaa varhennettuna. Myös vanhemmilta saatu palaute on ollut positiivista, ja vanhemmat ovat olleet tyytyväisiä siihen, miten paljon tietoa ja tukea he ovat saaneet varhaiskasvatuksen erityisopettajilta. Lapsilta ei ole saatu palautetta ja siihen tulisikin kiinnittää huomiota. Myös vanhemmilta sekä henkilöstöltä tulisi kerätä palautetta säännöllisemmin oppivelvollisuutta edeltävästä esiopetuksesta. Näin toimintaa pystyisi kehittämään parempaan ja toimivampaan suuntaan.

Inklusiivisuudesta puhutaan tänä päivänä paljon. Varhaiskasvatuksen erityisopettajat näkivät siinä positiivisia sekä negatiivisia puolia. Osa koki hyvänä, että erityislapset olivat sijoitettuna tavalliseen päiväkotiryhmään, mutta osa taas oli sitä mieltä, että erityislapset saisivat parhaan mahdollisen tuen erityisryhmässä. Heiskanen ym. (2021) kertovat, että Suomalaisessa varhaiskasvatuksessa on tyypillistä, että erityisryhmät ovat osa tavallista päiväkotia. Tutkimuksessani käy ilmi, että osalla paikkakunnista ei ole koskaan ollut mahdollisuutta erityisryhmiin, vaan erityislapset on kautta aikain sijoitettu tavalliseen päiväkotiryhmään. Viitala (2018) toteaa, että laadukkaan inklusiivisen varhaiskasvatuksen on koettu auttavan tuen tarpeessa olevia lapsia. Tällöin lapset oppivat enemmän leikkitaitoja sekä sosiaalisia taitoja. Inklusiivisuuden on todettu olevan hyväksi myös lasten kielellisille ja kognitiiviselle kehitykselle. Tällä hetkellä varhaiskasvatuksen erityisopettajat olivat sitä mieltä, että inklusiivisuus toteutuu melko hyvin, toki täydelliseen inklusioon ei varmaan koskaan päästä.

Yksi inklusion mahdollistaja on lapsen avustajapalvelut, jotka kuuluvat rakenteellisiin resursseihin. Heiskanen ym. (2021) tuovat esille, että erityinen tuki sisältää eniten rakenteellista tukea. Ryhmän kokoa voidaan pienentää ja lapsi voi saada avustajan. Kaikki varhaiskasvatuksen erityisopettajat kokivat, että avustajien saaminen on ollut helppoa. Heiskanen ym. (2021) lisäävät, että rakenteellisiin ratkaisuihin tulee liittää aina pedagoginen näkökulma, kuten esimerkiksi avustajan työnkuvan suunnittelu. Tutkimuksessa nousi esiin, että osa varhaiskasvatuksen erityisopettajista koki, että avustajien tuen tulisi olla konkreettisempaa,

koska ryhmässä on lähes aina useampia lapsia, joilla on haasteita. He myös kokivat, että tätä asiaa tulisi viedä eteenpäin ja avustajien kanssa tulisi keskustella enemmän siitä, miten arjessa täytyy toimia.

Heiskanen ym. (2021) viittaavat Pihlajan ja Neitolan (2017) teokseen, jossa kerrottiin, että varhaiserityiskasvatuksen resurssit, kuten lapsiryhmien koko ja henkilökunnan määrä ovat jääneet kovin vähäisiksi kunnan kuin valtakunnan tasolla. Heiskanen ym. (2021) lisäävät, että rakenteelliset tuen muodot ovat varhaiskasvatuksessa harvinaisia lukuun ottamatta avustajia. Tutkimuksessani varhaiskasvatuksen erityisopettajat kokivat kuitenkin, että avustajien saaminen on ollut helppoa. Lisäksi esiin on nostettu mahdollisuus myös ryhmäkoon pienentämiseen. Erityisopettajien haastatteluissa nousi esiin, että joissain päiväkodeissa rajoitetaan ryhmän lapsimäärää, mikäli ryhmässä on erityislapsia. Opetushallitus (2023) toteaa myös, että lapsiryhmässä, jossa on erityisen tuen lapsi, niin ryhmäkoko saa silloin olla enimmillään 20 lasta.

Toisen tutkimuskysymyksen pedagogista keinoista esiin nousi erityisesti varhaiskasvatuksen erityisopettajan pitämät erityisopetustunnit. Erityisopetustunteja pidettiin kerran viikossa, noin 45 minuuttia. Heiskanen (2018) lisää, että erityisopetus on yksi tärkeimmistä esiopetuksessa sekä varhaiskasvatuksessa annettava tuen muoto. Tutkimuksessa nousi esiin, että kaikissa päiväkodeissa järjestettiin myös viskari- tai minieskarihetkiä, joiden toiminnalla tuettiin oppimisvalmiuksia. Viskari- tai minieskarihetkille osallistuttiin pienryhmissä. Pienryhmätoiminta on yksi pedagoginen tuen muoto. Kaikki varhaiskasvatuksen erityisopettajat korostivat pienryhmätyöskentelyn tärkeyttä.

Viskari tai minieskarituokiolla tehtiin paljon erilaisia tehtäviä. Erityislapset eivät välttämättä saa onnistumisen kokemuksia samoista tehtävistä, kuin muut ryhmän lapset, joten osa heidän tehtävistään eriytettiin. Tehtävien eriyttäminen oli pääsääntöisesti varhaiskasvatuksenopettajan vastuulla. Varhaiskasvatuksen erityisopettajat tarjoavat kuitenkin apua ja tukea tehtävien eriyttämiseen. Lisäksi varhaiskasvatuksen erityisopettaja voi eriyttää tehtäviä yhdessä varhaiskasvatuksen opettajan kanssa. Erityisopettajat antoivat myös vinkin, että tiimissä voi myös miettiä tehtävien eriyttämistä.

Oppivelvollisuutta edeltävässä esiopetuksessa olevilla lapsilla käy myös eri terapeutteja sekä kuntoutusohjaajia. Pääsääntöisesti kaikki terapiat toteutetaan lapsen päiväkodilla varhaiskasvatus- ja esiopetuspäivän aikana. Terapeutit sekä kuntoutusohjaaja antaa erilaisia tehtäviä, joita kasvattajien tulee tehdä lapsen kanssa. Näitä tehtäviä tehdään pääsääntöisesti avustajan kanssa, mutta erityisopettajat toivovat, että myös muut kasvattajat osallistuisivat niiden tekemiseen mahdollisuuksien mukaan. Osassa päiväkodeissa oppivelvollisuutta edeltävässä esiopetuksessa olevat lapset tekivät terapeuttien tehtäviä mm. viskari- ja minieskarihetkillä.

Erityisopettajien ja terapeuttien tuokioiden lisäksi ryhmän oma opettaja voi pitää erillisiä tuokioita, joissa vahvistetaan erilaisia taitoja. Usein oppivelvollisuutta edeltävässä esiopetuksessa nousee esiin lapsen leikkitaidot sekä sosiaaliset taidot. Tiedät varmaan vanhan sanonnan, leikki on lapsen työtä. Tämä on suurelta osin totta ja leikki on todella tärkeää lapsen kehittymisen kannalta. Opetushallitus toteaa, esiopetuksen perusteissa kerrotaan, että lasten omaehtoinen sekä ohjattu leikki on olennainen osa myös esiopetuksen toimintaa. Tutkimuksessani tuetun leikin merkitys nousi myös yhdeksi isoksi tukikeinoksi. Ohjattuja leikkituokioita pitivät varhaiskasvatuksenopettajat, varhaiskasvatuksen erityisopettajat, lastenhoitajat sekä avustajat. Osa varhaiskasvatuksen erityisopettajista toteaa, että olisi tärkeää, että kaikki kasvattajat osallistuisivat tuetun leikin toteuttamiseen, koska se mm. rikastuttaisi lasten leikkejä. Leikin ohella oppivelvollisuutta edeltävässä esiopetuksessa pidettiin ohjattuja pelihetkiä, joissa harjoiteltiin mm. vuoron odottamista sekä lukumäärä harjoituksia.

Kuvien runsas käyttö sekä tukiviittomat ovat myös tärkeä tuen muoto. Tutkimuksessa todettiin, että kaikkien kasvattajien tulee sitoutua käyttämään kuvia työssään. Osalla lapsista voi olla käytössä kuvakommunikaatiokansiot. Heiskanen ym. (2021) tuovat esille, että pedagogisiin ratkaisuihin kuuluvat erityisesti ryhmän toiminta sekä toimintatavat kuten esimerkiksi kommunikaatioon liittyvät ratkaisut, lapsen ohjaaminen yksilöllisesti, apuvälineet sekä vuorovaikutukseen ja kommunikaation tavat. Yhdessä päiväkodissa oli otettu käyttöön varhaisen kielenopetuksen tukemiseen Moomin language-sovellus.

Johtopäätökseni tutkimuksestani on, että oppivelvollisuutta edeltävä esiopetus on tavallista päiväkodin arkea, jossa pyritään huomioimaan päivittäistilanteet. Toiminnassa korostetaan ryhmässä toimimisen taitoja ja mallioppiminen tuodaan esiin. Pedagogista asiakirjoista parhaaksi todettiin HOJKS eli henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskeva asiakirja. Tutkimuksessani nousi esiin se, että HOJKS lomaketta ei ole suoraan päivitetty sopimaan oppivelvollisuutta edeltävään esiopetukseen, joten osa erityisopettajista on käyttänyt esiopetuksen HOJKS lomaketta soveltuvin osin. Osalla paikkakunnista oppivelvollisuutta edeltävässä esiopetuksessa olevien lapsien HOJKS it kirjataan Wilmaan.

Varhaiskasvatuksen erityisopettajat toteavat, että HOJKS on kaiken perusta sekä runko ja on todella tärkeää, että koko ryhmän henkilökunta sitoutuu noudattamaan sinne kirjattuja tavoitteita. HOJKS päivitetään kaksi kertaa vuodessa ja silloin keskustellaan, että millaiset pedagogiset toimintatavat olivat sovittuna ja miten ne ovat toteutuneet. HOJKS:n lisäksi lapselle tehdään esiopetusta täydentävässä varhaiskasvatuksessa varhaiskasvatussuunnitelma. Lainsäädännön mukaan lapselle täytyy tehdä molemmat vasu sekä HOJKS, vaikka osaksi se on päällekkäistä työtä. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan tavoitteet esiopetusta täydentävälle varhaiskasvatukselle. Tutkimuksessani tuli esiin, että varhaiskasvatuksen erityisopettajat kokivat lapsen varhaiskasvatussuunnitelman olevan hyvä pohja myös HOJKS:lle.

Tutkimuksessani nousi esiin, että oppivelvollisuutta edeltävä esiopetus on hyväksi erityislapselle, koska tällöin lapsella on pidempi aika harjoitella intensiivisesti arkitoimintoja, luoda sosiaalisia suhteita, leikkiä sekä oppia. Ojala (2020) nostaa esiin, että lapsen kehittyminen ja oppiminen kiinnittyy sosiaaliseen toimintaan, jolloin lapsi on läsnä ja osallistuu arkitoimintoihin erilaisissa konteksteissa. Keskeisiä asioita oppimisen ja kehittymisen kannalta ovat lapsen ymmärrys itsestä ja muista lapsista.

7.2 Tutkimuksen luotettavuus ja jatkotutkimusaiheet

Tutkimukseni luotettavuutta arvioitaessa huomioin koko tutkimusprosessin. Tarkastelen omaa rooliani tutkijana sekä tutkimusanalyysin luotettavuutta. Lopuksi käyn läpi tutkimuksestani syntyneitä jatkotutkimusaiheita.

Hirsjärvi ym. (2016) tuovat esille, että tutkimuksessa täytyy arvioida työn luotettavuutta sekä välttää virheitä. Luotettavuus lisääntyy, jos tutkija kuvailee tarkasti tutkimuksen eri vaiheita. Tämän tutkimuksen lähtökohtana oli haastatella neljää varhaiskasvatuksen erityisopettajaa, joilla on kokemusta oppivelvollisuutta edeltävästä esiopetuksesta. Haasteltavat valikoitui lumipallo-otannan avulla. Haastateltavat olivat eri kokoisista kunnista ja heillä kaikilla oli hieman erikokoinen vastuualue. Koska otanta oli pieni, tutkimukseni tuloksia ei voi yleistää, mutta, koska varhaiskasvatuksen erityisopettajat olivat eri kunnista, voi tulos olla suuntaa antava. Neljä eri haastattelua antoivat hyvin samankaltaiset tulokset, joten koin näiden haastatteluiden antavan riittävän aineiston tutkimukseeni. Mahdollisesti, jos olisin jatkanut haastatteluiden tekemistä, niin jossakin vaiheessa olisi voinut vielä tulla uutta tietoa.

Aineiston lähestymistavaksi valitsin teemoittelun. Siinä aineisto pelkistetään, jäsennetään sekä tulkitaan. Tutkimusaineisto pilkotaan tutkimuskysymyksen kannalta keskeisiin teemoihin (Koskinen & Böök, 2019). Teemojen pohjana käytin haastatteluteemoja. Haastatteluteemojen perusteella oli helppo jakaa aineistoa pienenpiiin osiin. Analyysi vaiheessa huomasin, että tutkimukseni haastatteluaineisto oli runsasta. Analyysia tehdessä tulokset avautuivat minulle koko ajan paremmin ja löysin aineistosta yhtäläisyyksiä teoriaan.

Luotettavuutta ei voi tarkastella vertaamalla tuloksiani aikaisempiin tutkimuksiin, koska aikaisempia tutkimuksia oppivelvollisuutta edeltävästä esiopetuksesta ei ole. Täten voin todeta, että tutkimukseni tuo esiin uutta tietoa, jota voivat hyödyntää kaikki, jotka työskentelevät oppivelvollisuutta edeltävän

esiopetuksen parissa. Tutkimuksen luotettavuutta kuitenkin lisää se, että tutkimukseni tulokset tukevat teorian kanssa toisiaan. Tarkoitukseni on ollut tuottaa mahdollisimman totuuden mukainen kuvaus varhaiskasvatuksen erityisopettajien kokemuksista oppivelvollisuutta edeltävästä esiopetuksesta ja sen toteuttamisesta varhaiskasvatuksessa.

Tutkimukseni valmistuminen nosti esille jatkotutkimusaiheita. Olisi hyvin mielenkiintoista ja tärkeää tutkia, miten oppivelvollisuutta edeltävä esiopetus järjestetään lähes koko maassa. Mukaan tutkimukseen tulisi saada enemmän kuntia, jotta myös tutkimuksen luotettavuus kasvaisi. Olisi mielenkiintoista tutkia myös oppivelvollisuutta edeltävää esiopetusta vanhempien tai avustajien näkökulmasta. Kaikissa päiväkodeissa, joiden varhaiskasvatuksen erityisopettajia haastattelin, niin ryhmässä toimi yksi tai useampi avustaja. Avustaja seuraa hyvin läheltä oppivelvollisuutta edeltävässä esiopetuksessa olevan lapsen tuen toteuttamista. Jatkotutkimuksessa olisi tärkeää haastatella vanhempia tai avustajaa. Näin voisi saada päiväkodille tärkeää tietoa siitä, pitäisikö oppivelvollisuutta edeltävässä esiopetuksessa muuttaa joitain tuen toteuttamisen tapoja.

Tutkimukseni valmistuminen vahvisti omaa näkemystäni oppivelvollisuutta edeltävästä esiopetuksesta ja sen tärkeydestä. Se lisäsi luottamusta siihen, että lapsi hyötyy vuotta aikaisemmin aloitetusta esiopetuksesta. Tutkimustani voisi hyödyntää myös esitellessä vanhemmille oppivelvollisuutta edeltävää esiopetusta.

LÄHTEET

Ahonen, L. (2017). *Vasun käyttöopas*. PS-kustannus.

Alasuutari M., Markström A-M. & Vallberg- Roth., C. 2014. *Assessment and documentation in early childhood education*. Routledge.

Duffy B., 2013. The early years curriculum. Teoksessa G. Pugh & B. Duffy. *Contemporary issues in the early years* (s. 110- 111). 6th edition. Sage.

Eskola, J. (2018). Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat: Laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa R. Valli (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2* (s. 209-231). PS-kustannus.

Hakkarainen, P. & Bredikyte, M. (2013). *Kehittävän leikkipedagogiikan perusteet* (s. 4-8). Kogni Oy.

Halme, K., Kaplin-Sainio, K. & Tuominen, H. (2022). Inklusiivisen varhaiskasvatuksen rakentaminen Vantaalla. Teoksessa N. Heiskanen & M. Syrjämäki (toim.), *Pienet tuetut askeleet: varhaiskasvatuksen uudistuva tuki ja kehittyvät käytännöt* (s. 277-278). PS-kustannus.

Heikkinen, K-M. & Kajan, H. (2021). Osallisuutta arkeen! Pedagoginen dokumentointi vahvistaa lapsen osallisuutta varhaiskasvatuksen 49 suunnitteluun arviointiin ja kehittämiseen. Teoksessa E., Fonsén, M., Koivula, R., Korohonen & T., Ukkonen- Mikkola (toim.), *Varhaiskasvatuksen asiantuntijat yhteistyössä eteenpäin* (s. 181- 191). Suomen Varhaiskasvatus ry.

Heiskanen, N., Neitola, M., Syrjämäki, M., Viljamaa, E., Nevala, P., Siipola, M. & Viitala, R. 2021. *Kehityksen ja oppimisen tuki sekä inklusiivisuus varhaiskasvatuksessa. Selvitys nykytilasta kunnallisissa ja yksityisissä varhaiskasvatuspalveluissa sekä esitys kehityksen ja oppimisen tuen malliksi.* Opetus- ja kulttuuriministeriö. Helsinki. [Kehityksen ja oppimisen tuki sekä inklusiivisuus varhaiskasvatuksessa \(valtioneuvosto.fi\)](https://www.valtioneuvosto.fi/kehyksenkoulu)

Heiskanen, N. (2018). Tuen prosessit ja lähtökohdat. Teoksessa P. Pihlaja & R. Viitala (toim.), *Varhaiserityiskasvatus* (s. 95-120). PS-kustannus.

Heiskanen, N., Pyökkimies, M. & Syrjämäki, M. 2002. Lapsen tuki pedagogisen ja hallinnollisen päätöksenteon vuorotteluna. Teoksessa N. Heiskanen & M. Syrjämäki (toim.), *Pienet tuetut askeleet: varhaiskasvatuksen uudistuva tuki ja kehittyvät käytännöt* (s. 43). PS-kustannus.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2014). *Tutki ja kirjoita*. Bookwell Oy.

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Esi- ja perusopetus.

<https://karvi.fi/esi-ja-perusopetus/>

Kelly, A.V. 2009. *The Curriculum. Theory and Practice*. 6th edition. Sage, London.

Kiviniemi, K. (2018). Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa R. Valli (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2* (s. 73-87). PS-kustannus.

Koskinen, M. & Böök M. L. (2019). Laadullinen analyysi: teemoittelu ja tyypittely. [Luentodiat]. Haettu osoitteesta

<https://moniviestin.jyu.fi/ohjelmat/erillis/avoin/kasvatustiede/ktka2010/teemoittelu/view>

- Koulutus.fi. (2021). Mitä elinikäinen oppiminen tarkoittaa? Voiko siitä olla sinulle apua? <https://www.koulutus.fi/artikkelit/elinikainen-oppiminen-20618>
- Lahtinen, Nina 2011. *Oppilaan oikeudet ja vanhempien vastuu*. PS-Kustannus.
- Laine, T. (2018). Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa R. Valli (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2* (s. 29-50). PS-kustannus.
- Lummelahti, L. 2004. Arviointi yksilöllisen esiopetuksen perustana. Teoksessa P. Kupila (toim.), *Arvioidaan yhdessä näkökulmia arviointiin varhaiskasvatuksessa*. Tammi.
- Lumimat. Oppimisen arviointi. <http://www.lukimat.fi/lukimat-oppimisen-arviointi/tietopalvelu/taustaa/kolmiportainen-tuen-malli>
- Mononen, R., Aunio, P., Väisänen, E., Korhonen, J., & Tapola, A. (2017). *Matemaattiset oppimisvaikeudet* (s. 115-117). PS-kustannus.
- Numminen, H. & Sokka, L. 2009. *Lapsellani on oppimisvaikeuksia*. Edita Publishing Oy.
- Näkövammaiset lapset ry. (2023). Näkövammaisen lapsi hyötyy esiopetuksesta. Haettu 2.4.2023 osoitteesta <https://www.silmatera.fi/koulutielle/esiopetus/>
- Ojala, M. 2015. *Varhaiskasvatus, esiopetus ja koulun alku lapsen oppimisen ja kehittymisen näkökulmasta*. Unigrafia Oy.

Ojala, M. 2020. *Perusteita ja haasteita varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja koulun alun kehittämislle erityisesti lapsen oppimisen ja kehittymisen näkökulmasta*.
University of Helsinki.

Opetushallitus. Esiopetuksen järjestäminen. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/esiopetuksen-jarjestaminen>

Opetushallitus 2014. Esiopetuksen opetussuunnitelmien perusteet. Helsinki:
Opetushallitus. Haettu 27.2.2023 osoitteesta
<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/esiopetuksen-opetussuunnitelmien-perusteet>

Opetushallitus 2023. Pidennetty oppivelvollisuus. Helsinki: Opetushallitus.
Haettu 3.1.2023 osoitteesta <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/pidennetty-oppivelvollisuus>

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2022. Varhaiskasvatustuen uudistamisen tarkoitus ja tavoite. Haku 2.4.2023 osoitteesta
<https://okm.fi/varhaiskasvatustuen-uudistaminen>

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Määräykset ja ohjeet 2014:96. [Luku 7 Oppimisen ja koulunkäynnin tuki]. Helsinki:
Opetushallitus. Haettu 27.1.2023 osoitteesta
https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf

Poikonen, P-L. 2003. "Opetussuunnitelma on sitä elämää". Päiväkoti-kouluyhteisö opetussuunnitelman kehittäjänä. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 230

Raittila, R. 2013. Pedagoginen toimintaympäristö ja arjen käytännöt. Teoksessa K. Karila & L. Lipponen (toim.), *Varhaiskasvatuksen pedagogiikka* (s. 74-54). Osuuskunta Vastapaino.

Sainio, T., Pajulahti, R. & Sajaniemi, N. 2020. *Näin tuet lapsen itsesäätelyä: Hyvinvoinnin pedagogiikka varhaiskasvatuksessa* (15- 19). PS-kustannus.

Tietoarkisto.

<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/mita-on-laadullinen-tutkimus/laadullinen-tutkimus-ja-teoria/> (viitattu 11.12.2022)

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Gummerus Kirjapaino Oy.

Viitala, R. (2018). Inklusio ja inklusiivinen varhaiskasvatus. Teoksessa P. Pihlaja & R. Viitala (toim.), *Varhaiserityiskasvatus* (s. 51-78). PS-kustannus.

Viljamaa, E. & Viitala, R. (2022). Välineitä inklusion ja yhteenkuuluvuuden arviointiin. Teoksessa N. Heiskanen & M. Syrjämäki (toim.), *Pienet tuetut askeleet: varhaiskasvatuksen uudistuva tuki ja kehittyvät käytännöt* (s. 63-65). PS-kustannus.

Vuori, J. (2022). Tutkimusetiikka ihmistieteissä. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto.

LIITE 1

TUTKIMUSLUPA-ANOMUS

TAUSTATIEDOT

Opiskelen Jyväskylän avoimessa yliopistossa varhaiskasvatustieteitä. Suoritan tällä hetkellä varhaiskasvatustieteen aineopintojen proseminaaria.

TARKOITUS JA TAVOITTEET

Proseminaarityön tarkoituksena on selvittää päiväkotien konkreettisia tapoja toteuttaa oppivelvollisuutta edeltävää esiopetusta ns. varhennettua esiopetusta pidennetyssä oppivelvollisuudessa oleville lapsille. Tutkimuksen tavoitteena on tuottaa tietoa tällä hetkellä toteutettavasta oppivelvollisuutta edeltävästä esiopetuksesta kaikille konkreettista tietoa kaipaaville tasoille, jotta oppivelvollisuutta edeltävää esiopetusta voidaan kehittää entistä paremmin vastaamaan lasten tarpeita.

TUTKIMUSMENETELMÄ JA AINEISTON KERUU

Tutkimus tehdään käyttäen kvalitatiivista tutkimustapaa. Aineiston kerätään puhelimitse tehtävien teemahaastatteluiden avulla. Tutkimuksessa noudatetaan hyvää tieteellistä käytäntöä ja Jyväskylän yliopiston tietosuojaohjeita. Tutkittavia ei voida tunnistaa ja aineisto hävitetään huhtikuussa 2023. Tutkimuksen tuloksista tiedotetaan tutkimukseen osallistuneita tahoja.

TUTKIMUKSEN AIKATAULU

Marras-joulukuun aikana suoritan teemahaastattelut puhelimitse. Varaan haastatteluiden suorittamiseen kaksi viikkoa. Haastatteluiden jälkeen alkaa aineiston analysointi, johon varaa aikaa joulukuun loppuun. Proseminaari työ valmistuu huhtikuussa 2023.

Anon lupaa kerätä tutkimusaineistoa erityisopettajilta.

Yhteistyöterveisin

varhaiskasvatustieteen opiskelija (Avoin yliopisto)

ANON TUTKIMUSLUPAA AINEISTON KERUUSEEN

Tutkimuslupa-anomus

hyväksytään/hylätään

LIITE 2

Haastattelukaavake: Oppivelvollisuutta edeltävä esiopetus.

Teemahaastattelu:

Tutkimuskysymys 1

Teema1: Työnkuva

1. Työskentelet varhaiserityiskasvatuksen opettajana, kertoisitko tästä tarkemmin?
2. Miten oppivelvollisuutta edeltävä esiopetus näkyy työssäsi? Voisitko kuvailla?

Teema 2: Prosessi

1. Miten prosessit ovat sujuneet (hallinnollisesti, yhteistyö jne). Kerro esimerkkejä...
2. Miten viralliset tavoitteet on saavutettu?
3. Millaista palautetta on tullut (vanhemmat, lapset, vaka-henkilöstö)?
4. Miten inklusio mielestäsi toteutuu, mitä pitäisi kehittää?
5. Miten rakenteelliset resurssit ovat vaikuttaneet työhösi?

Tutkimuskysymys 2

Teema 1: Pedagogiset keinot

1. Millaisia konkreettisia keinoja teillä on ollut toteuttaa oppivelvollisuutta edeltävää esiopetusta? Kuvaile ja kerro esimerkkejä?

Teema 2: Pedagogiset asiakirjat

1. Millaista apua pedagogista asiakirjoista on ollut koskien oppivelvollisuutta edeltävää esiopetusta?
2. Mikä on toiminut, mitä pitäisi kehittää?

Mitä muuta haluaisit vielä kertoa? Jäikö jokin asia käsittelemättä?

LIITE 3

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

AVOIN YLIOPISTO

Pvm 26.11.2022

TIEDOTE TUTKIMUKSESTA

1. Pyyntö osallistua tutkimukseen:

Kokemuksia oppivelvollisuutta edeltävän esiopetuksen järjestämisestä

Sinua pyydetään mukaan tutkimukseen, jossa tutkitaan “Varhaiskasvatuksen erityisopettajan kokemuksia oppivelvollisuutta edeltävästä esiopetuksesta sekä millaisia konkreettisia keinoja on toteuttaa oppivelvollisuutta edeltävää esiopetusta”. Sinua pyydetään tutkimukseen, koska sinulla on tutkimukseen liittyvää tietoa/kokemuksia. Tämä tiedote kuvaa tutkimusta ja siihen osallistumista. Liitteessä on kerrottu henkilötietojesi käsittelystä. Tutkimukseen osallistuu noin neljä varhaiskasvatuksen erityisopettajaa. Tämä on yksittäinen tutkimus, eikä sinuun oteta myöhemmin uudestaan yhteyttä.

2. Vapaaehtoisuus

Tähän tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Voit kieltäytyä osallistumasta tutkimukseen, keskeyttää osallistumisen tai peruuttaa jo antamasi suostumuksen syytä ilmoittamatta milloin tahansa tutkimuksen aikana. Tästä ei aiheudu sinulle kielteisiä seurauksia. Keskeyttäessäsi tutkimukseen osallistumisesi tai peruuttaessasi antamasi suostumuksen, sinusta siihen mennessä kerättyjä henkilötietoja, näytteitä ja muita tietoja käytetään osana tutkimusaineistoa, kun se on välttämätöntä tutkimustulosten varmistamiseksi.

3. Tutkimuksen kulku

Tutkimukseen sisältyy haastattelu aiheesta, kokemuksia oppivelvollisuutta edeltävän esiopetuksen järjestämisestä. Tutkimusaineistosta valmistuu tutkimusraportti 31.05.2023 mennessä. Tutkimusaineistoa säilytetään 31.05.2023, jonka jälkeen se hävitetään asianmukaisesti.

4. Tutkimuksesta mahdollisesti aiheutuvat hyödyt

Tutkimuksesta on hyötyä kaikille tutkimukseen osallistuville sekä kaikille niille, jotka toteuttavat oppivelvollisuutta edeltävää esiopetusta. Tutkimukseni tulee antaa konkreettisia esimerkkejä sekä vinkkejä toteuttaa oppivelvollisuutta edeltävää esiopetusta.

5. Tutkimuksesta mahdollisesti aiheutuvat riskit, haitat ja epämukavuudet sekä niihin varautuminen

Tutkimukseen osallistumisesta ei odoteta aiheutuvan riskejä, haittoja tai epämukavuuksia.

6. Tutkimuksen kustannukset ja korvaukset tutkittavalle sekä tutkimuksen rahoitus

Tutkimukseen osallistumisesta ei makseta palkkiota.

7. Tutkimustuloksista tiedottaminen ja tutkimustulokset

Tutkimuksesta valmistuu kasvatustieteellisten aineiden proseminaari eli kandidaatintyö. Tutkittavia ei voida tunnistaa tuloksista eikä julkaisuista.

8. Tutkittavien vakuutusturva

Jyväskylän yliopiston henkilökunta ja toiminta on vakuutettu.

9. Lisätietojen antajan yhteystiedot

LIITE 4

26.11.2022

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTON AVOIN YLIOPISTO

TIETOSUOJAILMOITUS

Olet osallistumassa tieteelliseen tutkimukseen. Tässä tietosuojailmoituksessa sinulle kerrotaan henkilötietojesi [ja tai lapsesi henkilötietojen käsittelystä] osana tutkimusta. Sinulla on lain mukaan oikeus saada nämä tiedot.

1. Rekisterinpitäjä(t)

Rekisterinpitäjä vastaa henkilötietojen käsittelyn lainmukaisuudesta tutkimuksessa.

Tämän tutkimuksen rekisterinpitäjä on:

Tutkielman ohjaaja

Nimi:

Puhelinnumero:

Sähköposti:

2. Henkilötietojen käsittelijä(t)

Henkilötietojen käsittelijällä tarkoitetaan tahoa, joka käsittelee henkilötietoja rekisterinpitäjän lukuun ja sen antamien ohjeiden mukaisesti. Tässä tutkimuksessa henkilötietojen käsittelijöinä toimivat:

Zoom-sovellus (toimittaa Tieteen keskus CSC) sekä Microsoft. Jyväskylän yliopisto on laatinut näiden tahojen kanssa tietojenkäsittelysopimuksen.

3. Henkilötietojen muu luovuttaminen tutkimuksen aikana

Tietojasi käsitellään luottamuksellisesti eikä niitä luovuteta sivullisille.

4. Tutkimuksessa [Kokemuksia oppivelvollisuutta edeltävän esiopetuksen järjestämisestä] käsiteltävät henkilötiedot

Henkilötietojasi käsitellään tiedotteessa kuvattua tutkimustarkoitusta varten.

Tutkimuksessa Sinusta kerätään seuraavia henkilötietoja [äänitallenne, haastattelumuistiinpanot]. Tietojen kerääminen perustuu tutkimussuunnitelmaan.

Tutkimuksessa ei käsitellä erityisiä henkilötietoryhmiä.

Tiedote ja tietosuojailmoitus on lähetetty sähköpostin liitetiedostona haastattelupyynnön ja haastattelukutsun mukana.

Kaikki tutkittavat ovat täysi-ikäisiä.

5. Henkilötietojen käsittelyn oikeudellinen peruste tieteellisessä tutkimuksessa

Yleisen edun mukainen tieteellinen tutkimus (tietosuoja-asetuksen artikla 6.1.e, erityiset henkilötietoryhmät 9.2.j)

6. Henkilötietojen siirto EU/ETA ulkopuolelle

Tutkimuksessa tietojasi ei siirretä EU/ETA-alueen ulkopuolelle.

7. Henkilötietojen suojaaminen

Henkilötietojen käsittely tässä tutkimuksessa perustuu asianmukaiseen tutkimussuunnitelmaan ja tutkimuksella on vastuuhenkilö. Tutkimuksen rekisteriin tallennetaan vain tutkimuksen tarkoituksen kannalta välttämättömiä tietoja.

Tunnistettavuuden poistaminen

- Suorat tunnistetiedot poistetaan suoja-aineistona aineiston perustamisvaiheessa (pseudonymisoitu aineisto, jolloin tunnistettavuuteen voidaan palata koodin tai vastaavan tiedon avulla ja aineistoon voidaan yhdistää uusia tietoja).

Tutkimuksessa käsiteltävät henkilötiedot suojataan

- käyttäjätunnuksella salasanalla muulla tavoin, miten:

Tutkimuksesta on tehty **erillinen tietosuojan vaikutustenarvio**

- Kyllä Ei, koska tutkielman tekijä on tarkastanut, ettei vaikutustenarviointi ole pakollinen.

Tutkielman tekijä on suorittanut tietosuoja ja tietoturvakoulutukset

- Kyllä

8. HENKILÖTIETOJEN KÄSITTELY TUTKIMUKSEN PÄÄTTYMISEN JÄLKEEN

- Tutkimusrekisteri (kaikki tutkimukseen liittyvät tiedot esim. viestit ja sähköpostit) hävitetään tutkimuksen päätyttyä arviolta 05.2023 mennessä

9. Rekisteröidyn oikeudet

Oikeus saada pääsy tietoihin (tietosuoja-asetuksen 15 artikla)

Sinulla on oikeus saada tieto siitä, käsitelläänkö henkilötietojasi ja mitä henkilötietojasi käsitellään. Voit myös halutessasi pyytää jäljennöksen käsiteltävistä henkilötiedoista.

Oikeus tietojen oikaisemiseen (tietosuoja-asetuksen 16 artikla)

Jos käsiteltävissä henkilötiedoissasi on epätarkkuuksia tai virheitä, sinulla on oikeus pyytää niiden oikaisua tai täydennystä.

Oikeus tietojen poistamiseen (tietosuoja-asetuksen 17 artikla)

Sinulla on oikeus vaatia henkilötietojesi poistamista tietyissä tapauksissa. Oikeutta tietojen poistamiseen ei kuitenkaan ole, jos tietojen poistaminen estää tai vaikeuttaa suuresti käsittelyn tarkoituksen toteutumista tieteellisessä tutkimuksessa.

Oikeus käsittelyn rajoittamiseen (tietosuoja-asetuksen 18 artikla)

Sinulla on oikeus henkilötietojesi käsittelyn rajoittamiseen tietyissä tilanteissa kuten, jos kiistät henkilötietojesi paikkansapitävyyden.

Oikeuksista poikkeaminen

Tässä kuvatuista oikeuksista saatetaan tietyissä yksittäistapauksissa poiketa tietosuoja-asetuksessa ja Suomen tietosuojalaissa säädetyillä perusteilla siltä osin, kuin oikeudet estävät tieteellisen tai historiallisen tutkimustarkoituksen tai tilastollisen tarkoituksen saavuttamisen tai vaikeuttavat sitä suuresti. Tarvetta poiketa oikeuksista arvioidaan aina tapauskohtaisesti. Oikeuksista voidaan poiketa myös jos rekisteröityä ei pystytä tai ei enää pystytä tunnistamaan.

Profilointi ja automatisoitu päätöksenteko

Tutkimuksessa henkilötietojasi ei käytetä automaattiseen päätöksentekoon. Tutkimuksessa henkilötietojen käsittelyn tarkoituksena ei ole henkilökohtaisten ominaisuuksiesi arviointi, ts. profilointi vaan henkilötietojasi ja ominaisuuksia arvioidaan laajemman tieteellisen tutkimuksen näkökulmasta.

Rekisteröidyn oikeuksien toteuttaminen

Jos sinulla on kysyttävää rekisteröidyn oikeuksista, voit olla yhteydessä yliopiston tietosuoja-vastaavaan. Kaikki oikeuksien toteuttamista koskevat pyynnöt toimitetaan Jyväskylän yliopiston kirjaamoon. Kirjaamo ja arkisto, PL 35 (C), 40014 Jyväskylän yliopisto, puh. 040 805 3472, e-mail: kirjaamo(at)jyu.fi. Käyntiosoite: Seminaarinkatu 15 C-rakennus (Yliopiston päärakennus, 1. krs), huone C 140.

Tietoturvaloukkauksesta tai sen epäilystä ilmoittaminen Jyväskylän yliopistolle

<https://www.jyu.fi/fi/yliopisto/tietosuojailmoitus/ilmoita-tietoturvaloukkauksesta>

Sinulla on oikeus tehdä valitus erityisesti vakinaisen asuin- tai työpaikkasi sijainnin mukaiselle valvontaviranomaiselle, mikäli katsot, että henkilötietojen käsittelyssä rikotaan EU:n yleistä tietosuoja-asetusta (EU) 2016/679. Suomessa valvontaviranomainen on tietosuojavaltuutettu.

Tietosuojavaltuutetun toimiston ajantasaiset yhteystiedot: <https://tietosuoja.fi/etusivu>

LIITE 5

Taulukko 1. Ensimmäisen tutkimuskysymyksen vastauksia teemoittain.			
Alustavat koodit	Alustavat teemat	Lopulliset teemat	
1. Kahden eri kunnan erityispedagogiikka.	A. Vastuu alue		
2. Muutaman eri yksikön veo.			
3. Konsultaatiotyö (vanhemmat/kasvattajat).			
4. Moniammatillinen ja monialainen yhteistyö.			
5. Kasvattajien tukeminen.			
6. Palaverihin osallistuminen.			
7. Asiakirjojen laatiminen.	B. Konsultointi, tiedottaminen ja yhteistyö.		
8. Vanhempien tiedottaminen ja keskustelut.			
9. Huoltajien kuuleminen.			
10. HOJKS.			
11. Hallinnollisten prosessien valmisteleminen.		Teema 1: Työnkuva.	
12. Kehittäminen.			
13. Uusiin menetelmiin perhetyminen ja niiden esittely kasvattajille.	C. Arviointi, kartoitus ja suunnittelu.		
14. Tuen tarpeen havainnointi arviointi ja suunnittelu.			
15. Integroitu erityisryhmä.			
16. Leikkiminen.			
17. Fyysinen läsnäolo ryhmäs.			
18. Lasten kanssa tehtävä työ.	D. Opetus		
19. Henkilökohtainen tai pienryhmä erityisopetustunti.			
20. Rinnakkaisopettajuus.			

21. Asiantuntijoiden lausunnot helpottavat työtä.						
22. Pedagogiset selvitykset.						
23. Esimiehen, johtajan apu ja tuki.						
24. Päätöksen tekijän tietämys erityispedagogiikasta on eduksi.						
25. Suositukset esim. keskus-sairaalasta/neuvolasta.						
26. Terapauttien tavoitteet.						
27. Ryhmässä toimiminen.						
28. Pedagogiset tavoitteet.						
29. Yksilölliset tavoitteet.						
30. HOJKSin tavoitteet.						Teema 2: Prosessi
31. Erityisopetus suunnitelma.						
32. Vasun tavoitteet.						
33. Positiiviset palautteet kasvattajilta/vanhemmilta.						
34. Lapsilta ei ole kerätty palautetta.						
35. Kasvattajien tiedon lisääminen.						
36. Kasvattajien asenteet.						
37. Saman tuen tarpeen pienryhmät.						
38. Tuki lapsen omaan päiväkotiryhmään.						
39. Avustajat.						
40. Ryhmä koon rajoittaminen tai pienentäminen.						
41. Pienryhmätoiminta.						
42. Riittävä henkilöstö.						

Taulukko 2. Toisen tutkimuskysymyksen vastauksia teemoittain.			
Alustavat koodit	Alustavat teemat	Lopulliset teemat	
1. Rinnakkaisopettajuus			
2. Ohjatut leikkituokiot.			
3. Erityisopetustunti.			
4. Eriyttäminen.			
5. Ryhmän opettajan tuokiot.			
6. Koritehtävät.			
7. Tukiviittomat.	A. Opettajan tai avustajan		
8. Kuvien käyttö.	toteuttamat keinot		
9. Moomin language-sovellus.			
10. Avustajan tuokiot.			
11. Päivittäistilanteiden huomioiminen.		Teema 1: Pedagogiset keinot	
12. Pienryhmät.			
13. Kuvakommunikaatiokansion käyttö.			
14. Mallioppiminen	B. Lapsien toteuttamat keinot		
15. Ryhmässä toimiminen.			
16. Kuntouttavat tahot.	C. Muut keinot		
17. Päiväkodin arki			
18. HOJKS			
19. Vasu	D. Pedagogiset asiakirjat		
20. Pedagoginen selvitys/arvio			